

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta mezinárodních vztahů

Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka

Hlavní specializace: Mezinárodní politika a diplomacie

Kulturní diplomacie jako nástroj mezinárodní politiky

Vypracovala: **Bc. Zuzana Michlerová**

Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Zuzana Lehmannová, CSc.**

Prohlášení:

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma

„Kulturní diplomacie jako nástroj mezinárodní politiky“

jsem vypracovala samostatně. Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím
v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 9. července 2010

Zuzana Michlerová

Obsah

Obsah	3
Úvod.....	5
1. Teoretická východiska a základní pojmy.....	9
1.1 Kultura	9
1.2 Kulturní vztahy a kulturní politiky	9
1.3 Kulturní dimenze zahraniční politiky	11
2. Oblasti související s kulturní diplomacií	13
2.1 Měkká moc	13
2.2 Veřejná diplomacie	14
2.2.1 Definice veřejné diplomacie	14
2.2.2 Vývoj a podstata veřejné diplomacie.....	16
2.2.3 Hierarchie dopadů veřejné diplomacie	19
2.2.4 Dimenze veřejné diplomacie	20
2.2.5 Veřejná diplomacie a propaganda.....	21
2.3 Nation branding	21
3. Kulturní diplomacie	24
3.1 Vliv, význam a postavení kultury v mezinárodních vztazích.....	24
3.1.1 Kultura jako fórum pro neoficiální budování politického vztahu.....	27
3.1.2 Kultura napomáhá udržovat dveře otevřené v době napjatých vztahů ...	27
3.1.3 Kultura může napomoci přehodnotit politický vztah mezi státy v měnící se době	28
3.2 Pojem kulturní diplomacie a její význam	29
3.3 Historie kulturní diplomacie a její rostoucí důležitost.....	32
3.4 Nástroje a národní modely kulturní diplomacie	34
3.4.1 Nástroje kulturní diplomacie	35
3.4.2 Národní modely kulturní diplomacie.....	36
3.4.2.1 Kulturní diplomacie Velké Británie.....	36
3.4.2.2 Kulturní diplomacie Francie	38
3.4.2.3 Kulturní diplomacie Spojených států amerických	40

4.	Příklady kulturní diplomacie v praxi	42
4.1	Ping-pongová diplomacie	42
4.2	New Yorská filharmonie v Severní Koreji	45
4.3	Jazzoví ambasadoři a kulturní diplomacie v době studené války	49
4.4	Uvedení opery Castor et Pollux J.-Ph.Rameaua v ND v Praze	52
5.	The West-Eastern Divan Orchestra Daniela Barenboima (Případová studie)	55
5.1	Vznik a historie The West-Eastern Divan Orchestra	56
5.2	Myšlenky pojící se k The West-Eastern Divan Orchestra a návaznost na mezinárodní vztahy	57
5.3	Barenboim-Said Foundation	59
	Závěr	61
	Seznam použitých zdrojů	65
	Seznam obrázků	71

Úvod

Kulturní diplomacie hrála vždy významnou úlohu v mezinárodních vztazích. Je fenoménem, jež se stává v poslední době stále aktuálnějším a nabývá neustále na významu. Je velmi pravděpodobné, že ve 21. století bude kulturní diplomacie hrát na poli mezinárodních vztahů klíčovou úlohu. Daná oblast diplomacie by tedy neměla být podceňována a zaslouží si jistě zvýšenou pozornost. Význam kulturní diplomacie roste ruku v ruce s růstem významu tzv. „měkké moci“, jejíž teoretický základ položil Joseph S. Nye Jr. V reakci na 11. září 2001 tak volá ve své knize *Soft Power: The Means to Success in World Politics* po posílení mezikulturního dialogu.

Cílem práce je zhodnocení přínosu kulturní diplomacie, jež představuje stěžejní složku měkké moci, jako nástroje mezinárodní politiky a zhodnocení účinnosti kulturní diplomacie jako nástroje mezinárodní politiky v praxi. Tento cíl se odráží v dílčích cílech, kterými v dané práci bude zhodnocení vlivu kultury a kulturní diplomacie:

- na vytvoření obrazu o daném státu v zahraničí a jako prostředku k ovlivnění zahraniční veřejnosti
- na formování vztahu mezi státy obecně
- na usmiřování napjatých vztahů mezi státy
- jako prvotního prostředku k navázání či znovunavázání vztahu mezi státy
- jako prostředku k udržování vztahů mezi státy alespoň na minimální úrovni v době napjatých vztahů mezi danými státy
- jako prostředku k rozrušování ideologie v dané zemi či zemích
- jako prostředku k nastolení či udržování míru v krizových oblastech postižených konfliktem

S uvedenými cíli souvisí základní hypotézy práce, které budou ověřeny v závěrečných kapitolách práce. Tyto hypotézy jsou následující:

- kultura a kulturní diplomacie představují důležité nástroje zahraniční politiky
- kultura a kulturní diplomacie hrají významnou úlohu při formování vztahů mezi státy

- kultura a kulturní diplomacie sehrávají nezanedbatelnou úlohu v rámci preventivní diplomacie a při urovnávání konfliktů v krizových oblastech

Práce je členěna do pěti kapitol. První kapitola se zabývá teoretickými východisky a definováním základních pojmů souvisejících s kulturní diplomacií. Napomáhá tak lepšímu porozumění kategorii kulturní diplomacie tak, jak je chápána v rámci diplomové práce. Druhá kapitola je věnována oblastem, jež úzce souvisejí s kulturní diplomacií. Jedná se o oblast měkké moci, veřejné diplomacie a nation branding. Pro analýzu kulturní diplomacie jako nástroje mezinárodní politiky je třeba si uvědomit vztah kulturní diplomacie s výše uvedenými kategoriemi, a to především pozice kulturní diplomacie jako důležité součásti veřejné diplomacie a pozice veřejné diplomacie jako nástroje šíření měkké moci. Z výše uvedeného vyplývá významná pozice kulturní diplomacie pro uplatňování měkké moci. Podle Josepha S. Nyeho Jr., jež staví měkkou moc do opozice vůči moci tvrdé, role měkké moci v mezinárodních vztazích roste, z čehož vyplývá i rostoucí vliv kulturní diplomacie jako nástroje mezinárodní politiky.

Třetí kapitola se věnuje přímo kategorii kulturní diplomacie. Nejprve je objasněn vliv, význam a postavení kultury v mezinárodních vztazích, dále pak pojem kulturní diplomacie, historie kulturní diplomacie a její význam pro mezinárodní vztahy. Uvedené tři podkapitoly nastiňují v obecné rovině roli, jež kultura a kulturní diplomacie v mezinárodních vztazích sehrávaly a sehrávají. Závěrečná podkapitola je věnována nástrojům a národním modelům kulturní diplomacie. Nástroje kulturní diplomacie představují konkrétní prostředky, jimiž lze zajistit kontakt mezi kulturami různých zemí a tak ovlivňovat vzájemný vztah mezi těmito zeměmi. Na příkladech národních modelů kulturní diplomacie si povšimneme různých přístupů daných zemí ke kulturní diplomacii a důležitosti, kterou přikládají kulturní diplomacii dané státy pro formování jejich pozice na mezinárodní scéně.

Čtvrtá a pátá kapitola představují těžiště pro ověření základních hypotéz, že kultura a kulturní diplomacie představují důležité nástroje zahraniční politiky, hrají významnou úlohu při formování vztahů mezi státy a sehrávají nezanedbatelnou úlohu v rámci preventivní diplomacie a při urovnávání konfliktů v krizových oblastech. Čtvrtá kapitola se zabývá vybranými příklady využití kulturní diplomacie jako nástroje mezinárodní politiky. Vybranými příklady jsou tzv. pingpongová diplomacie, New Yorská filharmonie v Severní Koreji, jazzoví ambasadoři a kulturní diplomacie

v období studené války, dále pak příklad z českého prostředí, jež sleduje význam kulturní diplomacie v evropské rovině, její vliv na možné formování vztahu mezi dvěma státy a také roli kulturního institutu. Jedná se o uvedení opery *Castor et Pollux* J.-Ph. Rameaua v Národním divadle v Praze, jeden z příkladů činnosti Francouzského institutu v Praze. Pátá kapitola se věnuje rozsáhlejší případové studii (*The West-Eastern Divan Orchestra* Daniela Barenboima), jež sleduje především význam kultury pro vzájemné porozumění mezi národy, z toho plynoucí možné snížení napětí mezi národy v oblasti postižené konfliktem a tím ovlivnění vývoje na poli mezinárodních vztahů. Čtvrtá a pátá kapitola se pokusí odpovědět rovněž na otázku účinnosti kulturní diplomacie. Převážná část uvedených příkladů a případové studie vychází ze světa hudby. Závěr práce shrnuje dosažené poznatky, vyjadřuje se ke stanoveným cílům a zhodnocuje míru splnění stanovených základních hypotéz.

Práce čerpá především z cizojazyčných zdrojů, a to zejména z publikací v anglickém jazyce. Z české literatury byly použity dvě práce, a to kniha Elišky Tomalové *Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost* a kniha Jany Peterkové *Veřejná diplomacie*. Kniha Elišky Tomalové představuje stěžejní zdroj pro zpracování první kapitoly. Druhá kapitola byla zpracována především na základě odborných monografií Marka Leonarda a Jana Melissena, dále pak na základě rozhovorů s Josephem S. Nye Jr. na téma měkké moci. Z internetových zdrojů se zde uplatnil především článek Simona Anholt *The Importance of National Reputation*. Pro zpracování třetí kapitoly byla významná publikace *Cultural Diplomacy* kolektivu autorů Bound, Briggs, Holden, Jones, z internetových zdrojů pak například webová stránka *Institute for Cultural Diplomacy*. Čtvrtá kapitola se opírá o publikaci *Diplomacy* Henryho Kissingera, články z odborných časopisů, například *The Economist*, o internetové zdroje a rovněž o rozhovor s dirigentem Tomášem Hálou pořizený autorkou. Významný zdroj páté kapitoly představuje rozhovor s dirigentem Danielem Barenboimem pro BBC, dále pak webová stránka *The West-Eastern Divan Orchestra*.

Z primárních pramenů sehrávají tedy významnou úlohu rozhovory, jež přispěly značnou mírou ke zpracování případových studií ve čtvrté a páté kapitole, dále pak rozhovory s Josephem S. Nye Jr. na téma měkké moci. Ze sekundárních zdrojů se uplatnily odborné monografie, a to především pro teoretické uchopení kategorie kulturní diplomacie a oblastí s ní souvisejících. Dalšími sekundárními zdroji byly články

z odborných časopisů, o něž se opírají z velké části příklady kulturní diplomacie v praxi uvedené ve čtvrté kapitole. Z internetových zdrojů se uplatnily webové stránky institucí.

Moto: In the long course of history, having people understand your thought is much greater security than another submarine.

J William Fulbright

1. Teoretická východiska a základní pojmy

K lepšímu ukotvení a pochopení termínu kulturní diplomacie je třeba objasnit koncepty a pojmy, jež s touto oblastí diplomacie souvisejí či se jí dotýkají a také objasnit vztahy mezi oblastmi, které dané pojmy reflektují. Jedná se o pojmy kultura, kulturní vztahy, kulturní dimenze zahraniční politiky a kulturní model státu. Východiskem pro zpracování této kapitoly byla kniha Elišky Tomalové Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost.

1.1 Kultura

Pojem kultura lze chápat různě. V rámci tématu, kterým se diplomová práce zabývá, tj. v rámci kulturní diplomacie, se pojem kultura užívá ve spojení se všemi kulturními či sportovními aktivitami zahrnujícími koncerty, výstavy, festivaly či sportovní události, jež zahrnují aktivně či pasivně příslušníky dvou nebo více odlišných národů. Toto pojetí se promítá i v definici kultury UNESCO z roku 1982, která charakterizuje kulturu jako „souhrn distinktivních duchovních, materiálních a intelektuálních rysů, jež charakterizují společnost. Nejedná se jen o čistě umělecká vyjádření, ale též o životní styl, základní práva, hodnoty a tradice.“¹

1.2 Kulturní vztahy a kulturní politiky

Kulturní vztahy jsou spontánní součástí každodenního života. A. Iriye definuje kulturní vztahy jako „přímé či nepřímé interakce mezi dvěma či více kulturami. Přímé interakce zahrnují fyzické setkávání s lidmi a předměty jiné kultury. Naproti tomu nepřímé vztahy jsou formovány představami a předsudky o lidech jiné kultury, dále pak přeshraničními vlivy zahraniční filosofie, literatury, hudby, umění a módy“². A. Iriye staví do souvislosti rovněž mezinárodní vztahy a vztahy mezikulturní. „Mezinárodní vztahy jsou v jeho pojetí rovněž vztahy mezikulturními, jelikož každý stát disponuje

¹ UNESCO, Mexico City Declaration, 1982. In: Tomalová, E.: Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2008, s. 10.

² Iriye, A: „Cultural relations and policies“. Encyclopedia of American Foreign Policy. New York, January 2002. Dostupné na <http://www.highbeam.com/doc/1G2-3402300040.html>

vlastní kulturní identitou, která je charakteristická existencí národa, jež sdílí jisté tradice, historii a životní styl.“³ Kulturní vztahy tvoří třetí dimenzi mezinárodních vztahů, spolu s politikou a ekonomikou. Postavení státu na mezinárodní scéně je dnes do značné míry formováno jeho kulturním působením a jeho kulturními hodnotami, jež představují charakteristickou složku národní identity.⁴

Je třeba rozlišovat pojmy kulturní vztahy a kulturní politiky, jelikož ne všechny kulturní vztahy jsou zároveň kulturními politikami. Kulturní vztahy se v řadě případů vyvíjejí spontánně bez záměrného zasahování státu, vlády či jiného aktéra mezinárodních vztahů. Kulturní politiky jsou naproti tomu vždy řízeny státem, mezinárodní organizací či jiným aktérem mezinárodních vztahů.⁵ Příklady kulturní politiky lze nalézt například v dokumentu Ministerstva kultury České republiky Státní kulturní politika České republiky 2009-2014.⁶ Státní kulturní politika je zde formulována ve čtyřech cílech.⁷ Pod dané cíle spadá například posílení role kultury v politice vnějších vztahů a prosazování hospodářských zájmů v zahraničí⁸, využití pozice českého filmu ve světě a možnosti koprodukce k rozšíření kulturní spolupráce⁹, podpora mezinárodní i regionální mobility jednotlivých aktérů v oblasti kultury¹⁰, podpora lepšího materiálního, prostorového a technického zázemí muzeí, galerií a knihoven¹¹ či podpora tvorby kinematografických děl¹². Mezi mezinárodní dokumenty relevantní pro oblast kultury spadají úmluvy, doporučení a deklarace UNESCO¹³, dokumenty Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO)¹⁴, dokument Světové obchodní organizace (WTO) Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (dohoda TRIPS)¹⁵, dokumenty Evropské unie¹⁶, dokumenty Rady Evropy¹⁷.

³ Iriye, A: „Cultural relations and policies“. Encyclopedia of American Foreign Policy. New York, January 2002. Dostupné na <http://www.highbeam.com/doc/1G2-3402300040.html>

⁴ Tomalová, E.: Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2008, s. 10.

⁵ Iriye, A: „Cultural relations and policies“. Encyclopedia of American Foreign Policy. New York, January 2002. Dostupné na <http://www.highbeam.com/doc/1G2-3402300040.html>

⁶ Státní kulturní politika České republiky 2009-2014. Praha: Ministerstvo kultury 2009. Dostupné na <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf>

⁷ tamtéž s. 12-13.

⁸ tamtéž s. 16.

⁹ tamtéž s. 17.

¹⁰ tamtéž s. 18.

¹¹ tamtéž s. 20.

¹² tamtéž s. 22.

¹³ tamtéž s. 78-80.

¹⁴ tamtéž s. 80-81.

¹⁵ tamtéž s. 81.

¹⁶ tamtéž s. 81-82.

¹⁷ tamtéž s. 82-83.

1.3 Kulturní dimenze zahraniční politiky

Kulturní dimenze zahraniční politiky se snaží ovlivnit nepřímé interakce, tedy postoje a smýšlení o kultuře daného národa na základě přiblížení vlastní kultury skrze vlivy literatury, hudby, umění, filosofie a módy. Kultura se tedy v tomto smyslu stává nástrojem diplomacie, jelikož přispívá k vytvoření pozitivního postoje ke státu provozujícímu kulturnědiplomatické aktivity a tedy k vytvoření příznivých podmínek pro navazování ekonomických a dalších kulturněpolitických aktivit.¹⁸

Ve francouzském a anglosaském prostředí se setkáme s odlišnostmi týkajícími se pojmosloví vztahujícího se ke kulturní dimenzi zahraniční politiky. Francouzské prostředí užívá označení „zahraniční kulturní činnost státu“, jež představuje širší koncept zahrnující jak státní, tak soukromé aktéry. V anglosaském prostředí se setkáváme s pojmy „zahraniční kulturní politika“, tedy kulturní dimenze zahraniční politiky a „kulturní diplomacie“.¹⁹

Kulturní dimenze zahraniční politiky neboli zahraniční kulturní politika státu je tvořena dvěma složkami, a to kulturní diplomacií a tradiční diplomacií na bilaterální a multilaterální úrovni, která se zaměřuje na kulturní témata v mezinárodních vztazích a snaží se vytvářet právní rámec na poli kulturní dimenze mezinárodních vztahů.²⁰ Kulturní diplomacie se zabývá „podporou kulturních akcí (výstav, koncertů), výměn osobností (vědců, úředníků), univerzitní spolupráce, výuky jazyka či podporou zahraničního televizního a rozhlasového vysílání.“²¹ Cílem těchto aktivit je oslovit celou společnost partnerské země. Nelze pochybovat o tom, že vzájemné poznání kultury přispívá k vyššímu porozumění, na jehož základě lze utvářet dlouhodobý vztah mezi oběma zeměmi.²² Tradiční diplomacie na bilaterální a multilaterální úrovni pak zahrnuje například „mezistátní dohody o kulturní spolupráci“²³ či mezinárodní dohody zastřešené organizacemi UNESCO, WIPO, WTO, Evropská unie, Rada Evropy.²⁴

¹⁸ Tomalová, E.: Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2008, s. 9.

¹⁹ tamtéž, s. 11.

²⁰ tamtéž, s. 7.

²¹ tamtéž, s. 11.

²² tamtéž, s. 11.

²³ tamtéž, s. 11.

²⁴ viz. Mezinárodní dokumenty relevantní pro oblast kultury. Státní kulturní politika České republiky 2009-2014. Praha: Ministerstvo kultury 2009. s. 78-83. Dostupné na <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf>

V oblasti tradiční diplomacie není zahrnuta široká veřejnost, jedná se především o styk na diplomatické úrovni.

2. Oblasti související s kulturní diplomacií

Mezi oblasti, jež se dotýkají kulturní diplomacie spadá například koncept měkké moci, veřejná diplomacie a nation branding. S těmito výrazy se setkáme v anglosaském prostředí.

2.1 Měkká moc

Konceptem měkké moci se v mnoha svých publikacích zabýval Joseph S. Nye Jr.²⁵, jenž v osmdesátých letech rozvinul teorii měkké moci. Moc obecně je dle Josepha Nye „schopností získat to, co chceme“. Toho lze dosáhnout buď „hrozbami, úplatou či docílením toho, že ostatní aktéři s námi sdílí shodný názor“. Nye definuje měkkou moc tedy jako „schopnost dosáhnout toho, čeho chceme pomocí síly přitažlivosti spíše než nátlakem a použitím donucovacích prostředků“. Značným dílem měkké moci disponovaly v minulosti dle Josepha Nye Spojené státy americké, což bylo dáno jejich kulturou, hodnotami a politikou. V poslední době však utrpěly ztrátu měkké moci.²⁶

Podle Josepha Nye jsou „měkká a tvrdá moc propojeny, jelikož jsou dvěma aspekty schopnosti ovlivnit chování ostatních tak, abychom dosáhli svého cíle. Tvrdá a měkká moc se navzájem někdy posilují, někdy se však mohou také vylučovat. Měkká moc nemusí být vždy dobrá sama o sobě, ani nemusí být vždy lepší než moc tvrdá. Jako všechny druhy moci, může být i měkká moc použita pro dobré i špatné účely.“²⁷ Joseph Nye je tedy zastáncem názoru, že měkká a tvrdá moc se navzájem nevylučují a že je třeba dosáhnout rovnováhy obou typů moci. Nye uznává nutnost používání tvrdé moci, avšak s podmínkou, že její užití má své hranice. Efektivní strategií je v reálném světě dle Nyeho kombinace tvrdé a měkké moci. Tuto „efektivní kombinaci tvrdé a měkké

²⁵ Joseph Nye, Jr. je bývalým státním tajemníkem USA pro obranu za doby působení Billa Clintona v pozici prezidenta USA. Byl rovněž děkanem Harvard University's Kennedy School of Government. V osmdesátých letech rozvinul teorii měkké moci a dnes je považován za jednoho z nejvlivnějších žijících vzdělavců v oblasti mezinárodních vztahů.

²⁶ How Soft is Smart. Joel Whitney interviews Joseph Nye. Guernica, october 2008. Dostupné na www.guernicamag.com/interviews/777/how_soft_is_smart_1/

²⁷ Nye, Joseph S. Jr.: Soft Power, Hard Power and Leadership. Harvard Kennedy School, October 2006. s. 4. Dostupné na http://www.hks.harvard.edu/netgov/files/talks/docs/11_06_06_seminar_Nye_HP_SP_Leadership.pdf

moci Nye označuje jako tzv. smart power“.²⁸ Na příkladu terorismu Nye uvádí, že měkká moc nemohla být sama o sobě užita efektivně například v případě svržení vlády Talibanu, kdy bylo nutné proti vládě Talibanu užít sílu, tedy tvrdou moc, aby mohla být svržena. Naopak v případě většinového muslimského světa je záhodno využít měkké moci a tím tak zabránit, aby radikální křídlo rekrutovalo další členy z řad těchto muslimů.²⁹ Měkká moc dle Nyeho rovněž značně podporuje moc tvrdou a její důležitost roste v dnešní informační době geometrickou řadou.³⁰

Kulturu a kulturní diplomacii můžeme tedy zařadit k měkkým nástrojům moci, jelikož síla jejího působení spočívá právě v přitažlivosti a schopnosti ovlivnit ostatní aktéry ve svůj prospěch.

2.2 Veřejná diplomacie

„Veřejná diplomacie je jedním z klíčových nástrojů měkké moci.“³¹ Následující podkapitola je věnována veřejné diplomacii, jež představuje nástroj šíření abstraktní měkké moci. Nárůst významu veřejné diplomacie souvisí, podobně jako u měkké moci, s rostoucím významem veřejného mínění v mezinárodních vztazích a s využitím moderních informačních a telekomunikačních technologií v diplomacii.

2.2.1 Definice veřejné diplomacie

Nejprve uvedeme několik definic veřejné diplomacie.

Následující čtyři definice uvádí Mark Leonard ve své knize Public Diplomacy³²:

- „Veřejná diplomacie se liší od tradiční diplomacie tím, že zahrnuje nejen interakce mezi vládami navzájem, ale především také interakce s nevládními aktéry ať už jednotlivci či organizacemi. Veřejná diplomacie

²⁸ Joseph Nye on Smart Power. Harvard Kenned School Insight Interview 2008. Dostupné na http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/18419/joseph_nye_on_smart_power.html?breadcrumb=%2Fexperts%2F3%2Fjoseph_s_nye%3Fpage%3D4

²⁹ tamtéž.

³⁰ How Soft is Smart. Joel Whitney interviews Joseph Nye. Guernica, october 2008. Dostupné na www.guernicamag.com/interviews/777/how_soft_is_smart_1/

³¹ Melissen, J.: „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“ [online]. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael 2005, s. 3. Dostupné na: http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf

³² Leonard, M.: Public Diplomacy [online]. London: The Foreign Policy Centre 2002, s. 1. Dostupné na <http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>

pak dále prezentuje mnoho různých názorů reprezentovaných jednotlivci či organizacemi jako alternativu k oficiálnímu vládnímu názoru.“

(Edward Murrow, 1963, speaking as director of USIA)

- „Veřejná diplomacie usiluje o prosazení národního zájmu dané země skrze porozumění, informování a ovlivňování zahraničního publika.“

(Planning group for Integration of USIA into the Department of State, June 20, 1997)

- „Veřejnou diplomacii lze rovněž chápat jako veřejnou tvář tradiční diplomacie. Veřejná diplomacie usiluje o prosazení zájmů dané země skrze soukromou výměnu se zahraničními vládami. Veřejná diplomacie pracuje koordinovaně a paralelně s tradiční diplomacií.“

(Christopher Ross, at Brookings/Harvard Forum, January 16, 2002)

- „Účelem veřejné diplomacie je ovlivnění názoru v cílových zemích tak, aby mohla vláda země provozující veřejnou diplomacii, její firmy a ostatní organizace snadněji dosáhnout svého záměru v cílových zemích. Celková image země provozující veřejnou diplomacii v cílové zemi hraje významnou roli, avšak není jedinou proměnnou. Jedním z nejdůležitějších faktorů jsou zpravidla aktuální politiky dané země a způsob jakým jsou představeny a vysvětleny vládou. Ve většině zemí bude mít široce internacionalistická pozice pozitivní dopad. Otevřené sledování národních zájmů na úkor ostatních zemí bude mít dopad negativní.“

(Sir Michael Butler, former British permanent representative to the European Union, 2002)

Následující dvě definice nalezneme v knize Jana Melissen a Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy³³:

- Paul Sharp popisuje veřejnou diplomacii jako „proces, v němž jsou pěstovány přímé vazby s obyvatelstvem dané země za účelem podporování zájmů a rozšíření hodnotového systému těch, jež provozují veřejnou diplomacii.“

(Paul Sharp, „Revolutionary States, outlaw Regimes and the Techniques of Public Diplomacy“, Jan Melissen ed., The New Public Diplomacy)

- „Hans Tuch definoval veřejnou diplomacii jako proces komunikace vlády se zahraniční veřejností s cílem přinést porozumění pro myšlenky a představy svého národa, pro své instituce a kulturu a rovněž pro své národní cíle a politiky.“

(Hans Tuch, Communicating With the World, s. 3)

Poslední uvedená definice se nachází v knize Jany Peterkové Veřejná diplomacie³⁴:

- „Veřejná diplomacie je činnost zaměřená na utváření a ovlivňování pozitivních představ o daném státu, hodnotách a činnostech, které reprezentuje mezi zahraniční veřejností. Prostředkem k dosažení žádoucího cíle je pravdivá komunikace se zahraniční veřejností prováděná v součinnosti státního aparátu i soukromých subjektů.“

2.2.2 Vývoj a podstata veřejné diplomacie

V období studené války sehrávala veřejná diplomacie úlohu především ve smyslu ideologického zápasu mezi západním hodnotovým a společenským systémem a systémem sovětského bloku. Dalším rysem, který provází vývoj veřejné diplomacie v období po druhé světové válce je nebývalá exploze v oblasti médií, čímž dochází ke

³³ Melissen, J.: „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“ [online]. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael 2005, s. 8. Dostupné na: http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf

³⁴ Peterková, J.: Veřejná diplomacie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2008, s. 13.

značné demokratizaci přístupu široké veřejnosti k informacím. V návaznosti na tento fakt roste důležitost veřejného mínění v mezinárodních vztazích a tím zároveň důležitost veřejné diplomacie.³⁵ Po skončení studené války význam veřejné diplomacie i nadále roste a to zejména ve spojitosti se skutečností, že státy se musí identifikovat v nově vzniklé mezinárodněpolitické konstelaci, která již není založena na systému bipolarity. Vůči západním demokraciím se vymezují rovněž další země, jejichž význam roste a západní demokracie musí tedy neustále obhajovat atraktivitu svého systému.³⁶ V souvislosti s neustále rostoucí sítí světových médií v druhé polovině dvacátého století a v současnosti, s následným růstem významu veřejného mínění na poli mezinárodních vztahů a s nutností států neustále vymezovat svou pozici na mezinárodním poli je záhodno věnovat pozornost investicím do komunikace nejen se zahraničními vládami, ale též se zahraničním publikem. Další růst významu veřejné diplomacie byl vyvolán ve většině zemí světa událostmi z 11. září 2001, jež iniciovaly celosvětovou debatu na téma veřejné diplomacie.³⁷

Vzhledem k tomu, že je veřejná diplomacie „založena na budování důvěry a věrohodnosti“³⁸, „na porozumění potřebám jiných zemí, kultur a národů, sdělování našich úhlů pohledu, vysvětlování případných nedorozumění a hledání oblastí, kde lze mezi oběma zeměmi najít společného jmenovatele“, je podstatou veřejné diplomacie budování dlouhodobého vztahu.³⁹ Veřejná diplomacie by „neměla být provozována bez ohledu na zahraniční politiku státu, v ideálním případě by měla být v souladu se střednědobými a dlouhodobými cíli zahraniční politiky“⁴⁰. Hlavním rozdílem mezi veřejnou a tradiční diplomacií je, že „veřejná diplomacie zahrnuje mnohem širší skupinu lidí na obou stranách a rovněž širší okruh zájmů, jež přesahují běžné vládní zájmy. Veřejná diplomacie se dále zakládá na předpokladu, že image a reputace státu jsou veřejné statky, jež mohou vytvořit buď příznivé či nepříznivé prostředí pro

³⁵ Melissen, J.: „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“ [online]. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael 2005, s. 3-4. Dostupné na:

http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf

³⁶ Leonard, M.: Public Diplomacy [online]. London: The Foreign Policy Centre 2002, s. 2. Dostupné na <http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>

³⁷ Melissen, J.: „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“ [online]. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael 2005, s. 17. Dostupné na:

http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf

³⁸ tamtéž, s. 12.

³⁹ Leonard, M.: Public Diplomacy [online]. London: The Foreign Policy Centre 2002, s. 8. Dostupné na <http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>

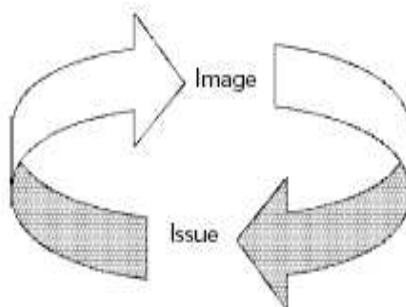
⁴⁰ Melissen, J.: „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“ [online]. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael 2005, s. 12. Dostupné na:

http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf

jednotlivé transakce.“⁴¹ Cíle veřejné diplomacie „nesmí být zaměřovány s cíli mezinárodního lobby, které se zaměřuje na přímé ovlivňování konkrétních politik. Jednotlivci, na něž se mezinárodní lobby zaměřuje jsou bez výjimky účastníky politického procesu“⁴².

Obr. 1: Koloběh veřejné diplomacie

Image 1: The Circle of Public Diplomacy

43

Veřejná diplomacie nabývá v současné době rovněž na významu v případě, že „bilaterální vztahy mezi zeměmi jsou komplikované v důsledku kulturní bariéry mezi danými občanskými společnostmi“. V tomto případě bude pro diplomaty v dané zemi obtížnější najít správné mluvčí a správnou strategii směřující k úspěšnému navázání kontaktu s veřejností dané země. Pro diplomaty ze západních zemí mohou být příkladem výše uvedené kategorie arabské země. V komunikaci s veřejností tedy nejsou diplomaté vždy ideálními prostředníky. Veřejná diplomacie se tak může stát efektivnější za pomoci nevládních prostředníků občanské společnosti vysílající země.⁴⁴

⁴¹ Leonard, M.: Public Diplomacy [online]. London: The Foreign Policy Centre 2002, s. 8-9. Dostupné na <http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>

⁴² Melissen, J.: „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“ [online]. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael 2005, s. 12. Dostupné na: http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf

⁴³ Leonard, M.: Public Diplomacy [online]. London: The Foreign Policy Centre 2002, s. 8. Dostupné na <http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>

⁴⁴ Melissen, J.: „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“ [online]. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael 2005, s. 12. Dostupné na: http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf

2.2.3 Hierarchie dopadů veřejné diplomacie

Mark Leonard se ve své publikaci *Public Diplomacy* zabývá hierarchií dopadů veřejné diplomacie. Dopady veřejné diplomacie jsou dle Leonarda následující⁴⁵:

- „Rostoucí známost země provozující veřejnou diplomacii u obyvatelstva země cílové (obyvatelstvo cílové země se o zemi provozující veřejnou diplomacii začne informovat, aktualizovat své pohledy na danou zemi či měnit negativní názory na danou zemi v pozitivní)“
- „Rostoucí ocenění země provozující veřejnou diplomacii obyvatelstvem země cílové (utváření pozitivních dojmů o dané zemi, pohlížení na otázky celosvětové důležitosti ze stejné perspektivy jako země provozující veřejnou diplomacii)“
- „Utváření vazeb mezi obyvatelstvem cílové země a země provozující veřejnou diplomacii (upevňování vazeb, tedy prohlubování spolupráce v oblasti vzdělání a vědy, vzbuzování zájmu o zemi provozující diplomacii u země cílové ve smyslu turistické destinace, studium v zemi provozující diplomacii a nakonec porozumění hodnotám země provozující diplomacii zemí cílovou a sdílení těchto hodnot)“
- „Ovlivňování (zatraktivnění země provozující veřejnou diplomacii též pro firmy cílové země, jež začnou v zemi provozující diplomacii investovat, veřejnost země cílové hájí pozice země provozující diplomacii a politici země cílové považují zemi provozující diplomacii za oblíbeného partnera)“

⁴⁵ Leonard, M.: *Public Diplomacy* [online]. London: The Foreign Policy Centre 2002, s. 9-10. Dostupné na <http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>

2.2.4 Dimenze veřejné diplomacie

Leonard dělí dále veřejnou diplomacii na tři dimenze⁴⁶:

- „Reaktivní dimenze: reagování na nové události způsobem, který se shoduje se strategickými cíli.“
- „Proaktivní dimenze: aktivní tvorba agendy na základě aktivit a událostí, které mají posílit klíčové poselství země provozující veřejnou diplomacii a ovlivňovat vnímání země provozující diplomacii v zemi cílové.“
- „Budování vztahu: budování dlouhodobého vztahu s cílem uznání hodnot země provozující diplomacii v zemi cílové a zároveň obohacení země provozující veřejnou diplomacii o hodnoty země cílové.“

Každá z těchto tří dimenzí veřejné diplomacie se dle Leonarda odehrává v jiném časovém rámci. „Reaktivní dimenze se odehrává v horizontu hodin a dní, proaktivní komunikace a aktivity cílované na změnu vnímání dané země v horizontu týdnů a měsíců, budování vztahu se může odehrávat dokonce až v horizontu roků.“⁴⁷ Každá z dimenzí nabývá na důležitosti podle oblasti činnosti (politické/vojenské, ekonomické, společenské/kulturní).⁴⁸

Obr. 2: Tři dimenze Veřejné diplomacie

Table 1: The Three Dimensions of Public Diplomacy

Purpose	Reactive (hours and days)	Proactive (weeks and months)	Relationship building (years)
Political/Military			
Economic			
Societal/Cultural			

49

⁴⁶ Leonard, M.: Public Diplomacy [online]. London: The Foreign Policy Centre 2002, s. 10-11. Dostupné na <http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>

⁴⁷ tamtéž. s. 11.

⁴⁸ tamtéž. s. 10.

⁴⁹ tamtéž. s. 10.

2.2.5 Veřejná diplomacie a propaganda

V následujícím textu se budeme zabývat souvislostí konceptu veřejné diplomacie s konceptem propagandy. Podobně jako veřejná diplomacie se i propaganda zaměřuje na sdělování informací a myšlenek zahraničnímu publiku s cílem změnit jeho postoje k vysílající zemi či posílit současná přesvědčení o vysílající zemi. Koncept propagandy si však s sebou nese „historické zatížení v důsledku spojitosti s nacistickou či komunistickou propagandou, veřejností je vnímán často jako prostředek manipulace a klamu zahraniční veřejnosti“⁵⁰.

Na veřejnou diplomacii je někdy pohlíženo jako na „výhonek propagandy“⁵¹. „Hlavní rozdíl mezi propagandou a veřejnou diplomacií však spočívá ve způsobu komunikace. Moderní veřejná diplomacie je na rozdíl od propagandy založena na dvoustranné komunikaci. Je to způsob přesvědčování na základě dialogu se zahraniční veřejností. Veřejná diplomacie se tedy shoduje s propagandou tím, že se pokouší ovlivnit názor a přesvědčení zahraniční veřejnosti, ale zároveň se od propagandy zásadně liší tím, že naslouchá zpětně rovněž názoru zahraničního publika.“⁵²

2.3 Nation branding

Koncept nation branding se vyznačuje silně interdisciplinárním charakterem. Nation branding je spjat jak s marketingem a public relations, tak s veřejnou diplomacií. Přestože mezi konceptem nation branding a veřejné diplomacie najdeme řadu podobností, existuje zde několik základních odlišností. Nation branding si klade ambicióznější cíle než veřejná diplomacie a svou formou se blíží marketingovým praktikám. Nation branding dále zdůrazňuje identitu daného státu a odráží jeho aspirace. Umění branding spočívá tedy ve znovu formování image daného státu a vytváření jeho identity způsobem, jež vyzdvihne jeho specifika a odliší jej tak od ostatních.⁵³

⁵⁰ Melissen, J.: „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“ [online]. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael 2005, s. 20. Dostupné na: http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf

⁵¹ tamtéž. s. 19.

⁵² tamtéž. s. 22.

⁵³ Melissen, J.: „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“ [online]. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael 2005, s. 22-25. Dostupné na: http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf

Nation brandingem se ve své studii *The importance of national reputation*⁵⁴ zabývá Simon Anholt. Anholt se domnívá, že reputace státu je „analogická se značkami společností či produktů a hraje významnou úlohu na poli pokroku a prosperity státu“, dále vychází z poznatku, že „svět představuje jeden trh a že rovněž státy, města a regiony mezi sebou musí soutěžit o svůj podíl na světových obchodních, politických, sociálních či kulturních aktivitách“. Postavení státu s pozitivní reputací na světové scéně a jeho důvěryhodnost jsou o poznání lepší než postavení státu, který je spojován s chudobou, nebezpečím či korupcí. Jako příklad Anholt uvádí „zkušenost švédského a íránského manažera na mezinárodním trhu práce či pozici exportéra z Bangladéše ve srovnání s pozicí exportéra z Kanady na světovém trhu“.⁵⁵

Anholt se rovněž zabývá možností zažitou „značku státu“ pozměnit či úplně změnit. Na základě svého výzkumu, který probíhá čtvrtletně od roku 2005 prokázal, že „image daného místa bývá značně stabilní a velmi nesnadno se mění“. Image státu se tedy dá pozměnit jediné velmi pomalu v dlouhodobém horizontu. Jako příklad dvou států, jimž se svou image od doby druhé světové války podařilo značně změnit Anholt uvádí Japonsko a Německo, což korespondovalo s jejich „dlouhodobým programem politických reforem, ekonomickým růstem a uchýlením se k antimilitarismu“.⁵⁶

Spíše než koncept nation brandingu preferuje Anholt koncept „kompetitivní identity“, který popisuje „plán mobilizace strategií, aktivit, investic, inovací a komunikace v co nejvíce národních veřejných i soukromých sektorech za účelem prosazení odlišné, širší a pozitivnější image státu na světové scéně“.⁵⁷ Image státu se zpravidla utváří na základě „šesti základních oblastí aktivit“⁵⁸:

- „Turistická propagace státu, jež bývá často nejvýraznějším prvkem při formování image státu či regionu a zkušenost zahraničních obyvatel daná přímo návštěvou státu jako turisté či jako obchodní cestující.“
- „Produkty a služby, jež stát vyváží mohou fungovat jako vlivná reprezentace každé země či regionu“.

⁵⁴ Anholt, S.: *The Importance of national reputation*. Foreign and Commonwealth Office. Dostupné na: <http://www.fco.gov.uk/en/about-us/publications-and-documents/publications1/pd-publication/national-reputation>

⁵⁵ tamtéž.

⁵⁶ tamtéž.

⁵⁷ tamtéž.

⁵⁸ tamtéž.

- „Politická rozhodnutí vlády státu, jak co se týče zahraniční politiky, která přímo ovlivňuje zahraniční veřejnost, tak domácí politiky, informace o níž jsou zprostředkovány zahraničními médii.“
- „Pro obchodní veřejnost jsou důležité cesty, jakými země pobízí investice do dané země a cesty, jakými země rekrutuje zahraniční pracovníky, vědce a studenty.“
- „Kulturní výměna, kulturní export a sport.“
- „Obyvatelé dané země sami o sobě – politici, umělci, sportovní hvězdy stejně tak jako obyvatelstvo státu obecně. Roli hraje jejich chování v zahraničí a chování vůči návštěvníkům jejich země.“

Tyto kanály, jež utvářejí pohled na danou zemi Anholt znázorňuje jako „vrcholy šestiúhelníku“.

Obr. 3: Šestiúhelník kompetitivní identity
The Hexagon of Competitive Identity

59

⁵⁹ Anholt, S.: The Importance of national reputation. Foreign and Commonwealth Office. Dostupné na: <http://www.fco.gov.uk/en/about-us/publications-and-documents/publications1/pd-publication/national-reputation>

3. Kulturní diplomacie

V následujícím textu se budeme věnovat konceptu kulturní diplomacie. Vysvětlíme vliv, význam a postavení kultury v mezinárodních vztazích a pojem kulturní diplomacie, dále se budeme zabývat historií kulturní diplomacie, nástroji kulturní diplomacie a na závěr zmíníme některé národní modely kulturní diplomacie.

3.1 Vliv, význam a postavení kultury v mezinárodních vztazích

Z historického hlediska kultura vždy sloužila vládcům k identifikaci jejich země a k budování trvalých vztahů. O tomto faktu nelze pochybovat ani v současné době. Význam kultury v mezinárodních vztazích je však přesto velmi často podceňován a první místo v žebříčku důležitosti zauímají jiné sektory, především sektor ekonomiky. „Přestože kultura sehrává v diplomacii významnou úlohu, pozornost a množství peněz věnované této oblasti zůstávají nadále nesrovnatelné s pozorností a množstvím peněz, jež plynou na účet formálnější diplomacie.“⁶⁰ Samuel Huntington ve svém článku *The Clash of Civilizations*⁶¹ přisuzuje vlivu kultury zásadní postavení a dokonce se domnívá, že zásadní konflikty 21. století se budou odehrávat právě mezi jednotlivými civilizacemi. Huntington identifikuje civilizaci jako „nejvyšší kulturní entitu, přičemž rozlišuje sedm až osm hlavních civilizací, jež zahrnují civilizaci Západní, Konfuciánskou, Japonskou, Islámskou, Hindskou, Slovanskou, Latinskoamerickou a případně Africkou.“⁶² Huntingtonovo pojetí můžeme pokládat za jedno z krajních a v dalším textu se přikloníme spíše k pojetí kultury jako elementu, jež by měl působit pozitivně na utváření vztahu mezi jednotlivými kulturními celky.

Kultura v sobě zahrnuje systém hodnot dané země či vyšší nebo nižší kulturní entity. Poznání tohoto systému hodnot se pak stává prostředkem pro snažší porozumění dané entity. Prezentováním kultury dané země tak lze přiblížit mentalitu a zvyklosti této země jiným národům, což by mělo vést k usnadnění komunikace mezi danými národy a

⁶⁰ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: *Cultural Diplomacy* [online]. London, Demos 2007. s. 11. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁶¹ Huntington, S.: *The Clash of Civilizations*. Foreign Affairs, summer 1993. Dostupné na <http://history.club.fatih.edu.tr/103%20Huntington%20Clash%20of%20Civilizations%20full%20text.htm>

⁶² tamtéž.

rovněž by mělo přispět k formování pozitivních vztahů mezi těmito národy.⁶³ Pěstování kulturního kontaktu tak nabízí „fórum pro neoficiální politické budování vztahu či zanechává otevřený prostor pro země, jejichž pozitivní politické vztahy jsou ohroženy. Kultura může ve 21. století hrát rovněž významnou roli v usmířování napjatých vztahů mezi státy a navazování vztahů s novými státy. Je rovněž pravděpodobné, že v budoucnosti budou vznikat aliance na principu kulturních vazeb stejně tak jako dnes vznikají na principu vazeb ekonomických či geografických.“⁶⁴ Důležitým elementem, jež může kultura přinést veřejné diplomacii dané země je její schopnost poukázat na rozmanitost názorů, což může přispět k prolomení národních stereotypů a narušit postoj, podle něhož jsou političtí leaderi a jejich politiky identické s názory občanů dané země. Tento moment je zvláště důležitý, jestliže daná země trpí poškozením reputace jako například v případě Spojených států amerických a Velké Británie v důsledku invaze do Iráku v roce 2003.

Stejně tak jako téměř všechny oblasti lidské činnosti je rovněž oblast kultury zasazena procesem globalizace, kterým dochází k postupnému vznikání celosvětových hustých sítí vzájemné propojenosti a závislosti. Dochází k prudkému rozvoji komunikačních technologií zahrnujících především internet. V důsledku tohoto jevu mohou mnohem snadněji než dříve penetrovat prvky jedné kultury do kultury jiné, komunikace mezi jednotlivci odlišných kultur je snazší a stejně tak je usnadněno pronikání životního stylu a způsobu zábavy jisté země do zemí jiných.⁶⁵ Rovněž kulturní instituce využívají moderních přístupů, například digitalizace, a tím tak zpřístupňují obsahy svých sbírek širší veřejnosti. Na základě kultury je tak možné snadno oslovovat velké množství lidí a vytvářet pozitivní obraz o své vlastní zemi.⁶⁶

Velkého vlivu po celém světě dosáhla americká kultura, jejíž vliv můžeme pozorovat jak v Evropských zemích, tak kupříkladu v Číně. Významnou úlohu sehrála americká kultura v době studené války v podobě „jazzové a rockové hudby“, jež pronikala do zemí bývalého sovětského bloku a přispívala tak k šíření myšlenek o svobodě.⁶⁷ Americká kultura se nyní projevuje za svými hranicemi již nejen hudbou, ale

⁶³ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 11. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁶⁴ tamtéž, s. 12.

⁶⁵ Tomlinson, J.: Globalization and Culture. IAPS 2006. s. 1-2. Dostupné na <http://www.nottingham.edu.cn/resources/documents/A1OGZAVA.pdf>

⁶⁶ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 28. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁶⁷ Music for Cultural Diplomacy Program. Institute for Cultural Diplomacy [cit. 18. června 2010]. Dostupné na http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_programs_art_music

její vliv lze pozorovat rovněž na úrovni televizního a filmového průmyslu a také v pronikání amerických společností do ostatních zemí.⁶⁸

Vliv globalizace a šíření kultury za hranice své země lze zpozorovat rovněž v oblasti stravování. Americký vliv se po této stránce projevuje popularitou restaurací McDonald's či Kentucky Fried Chicken (KFC), jež jsou rozšířeny po celém světě a velké oblibě se těší v zemích jako například Čína nebo Indie. Podobný vliv jako působení jazzové a rockové hudby mělo rovněž otevření první restaurace McDonald's v bývalém Sovětském svazu, což představovalo symbolicky rovněž jednu ze známek nesouhlasu s tamějším režimem. K propagaci turismu a kultury využívá svých restaurací v zahraničí například Thajsko.⁶⁹

V souvislosti s globalizačním procesem můžeme mluvit o šíření masové kultury. Tento jev je podpořen též vzrůstem počtu uživatelů internetu a tím vytvořením možností komunikace a spojení, jež nerespektují hranice národních států. Výrazný příklad souvislosti masové kultury a veřejné diplomacie představuje Čína. Zde si můžeme povšimnout jak lze prostřednictvím populárního televizního programu podporovat prosazování demokratického principu v Číně. „Hlavní priority britské Foreign and Commonwealth Office pro Čínu představují úsilí o dlouhodobou politickou změnu, tedy prosazování udržitelného rozvoje, redukce chudoby, dodržování lidských práv, ochrany životního prostředí a fungování demokratických principů. Exportem britské televizní show Pop Idol do Číny, která zde zaznamenala velký úspěch, se v rámci této soutěže uplatnil koncept hlasování, což by bylo jinak v zemi, kde se nikdy nekonaly národní volby obtížné.“⁷⁰

Na základě předešlého lze prohlásit, že mezi kulturou a politikou obecně existuje silná korelace. Význam kultury v mezinárodní vztazích bude shrnut v následujícím textu. Funkce kultury v politice shrnuje ve své publikaci Cultural Diplomacy kolektiv autorů Holden, Bound, Briggs, Jones. Dle dané publikace může kultura sloužit v politice jako „fórum pro neoficiální budování politického vztahu, dále lze díky kultuře v době napjatých vztahů udržovat alespoň kontakt na kulturní úrovni a nechat tímto tak dveře pro budoucí formování vztahu otevřené. Kultura může sloužit rovněž jako prostředek v procesu přehodnocování vztahu s danou zemí v měnících se mezinárodních

⁶⁸ The Spread of American Popular Culture. World Public Opinion [cit. 18. června 2010]. Dostupné na http://www.americans-world.org/digest/global_issues/globalization/culture.cfm

⁶⁹ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 29. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁷⁰ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 31. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

podmínkách. Naopak malá nedopatření v oblasti kultury mohou mít dlouhotrvající důsledky, jako například opomenutí George W. Bushe navštívit indický Taj Mahal během jeho cesty do Indie v roce 2006.“⁷¹ Členění následujícího textu vychází z publikace Cultural Diplomacy kolektiv autorů Holden, Bound, Briggs, Jones.

3.1.1 Kultura jako fórum pro neoficiální budování politického vztahu

Nelze pochybovat o tom, že kulturní zážitky vytvářejí pojítka mezi účastníky těchto kulturních událostí. Kultura tedy představuje i v rovině politické nejvhodnější platformu pro navazování osobních kontaktů, které zpravidla zůstávají stabilní i v období politických neshod mezi danými zeměmi. Kulturní události bývají rovněž vhodným prostředím pro budování bilaterálních vztahů a přijímání politických prohlášení.⁷²

Kulturu v roli neoficiálního fóra pro budování politického vztahu můžeme ilustrovat na příkladu koncertu New Yorské filharmonie v Pchjongjangu⁷³ či na příkladu uvedení opery Castor et Pollux v Národním divadle v Praze. Uvedené příklady budou dále rozpracovány v kapitole Příklady kulturní diplomacie v praxi. Jako další ilustraci dané funkce kultury v mezinárodních vztazích lze uvést „spolupráci londýnské Royal Academy of Arts s pekingským Palace Museum na výstavě China: The Three Emperors, 1662-1795 v roce 2005. Tato výstava poskytla vhodné prostředí pro návštěvu čínského prezidenta Hu Jintaoa, který otevřel výstavu spolu s královnou v listopadu 2005.“⁷⁴

3.1.2 Kultura napomáhá udržovat dveře otevřené v době napjatých vztahů

V dobách politicky napjatých vztahů, kdy nejsou diplomaté ani schopni sedět společně u jednacího stolu, může kultura napomáhat udržet dveře otevřené až do doby, kdy dojde k opětovnému zlepšení vztahů. Jako příklad lze uvést vývoj vztahů Velké Británie a Íránu. Po íránských prezidentských volbách v roce 2005, v nichž zvítězil

⁷¹ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London: Demos 2007. s. 52-53. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁷² Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London: Demos 2007. s. 53. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁷³ Wakin, Daniel J.: Philharmonic agrees to play in North Korea. The New York Times, December 2007. Dostupné na http://www.nytimes.com/2007/12/10/arts/music/10phil.html?_r=1

⁷⁴ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London: Demos 2007. s. 53-54. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

Mahmoud Ahmadinejad došlo k ochlazení politických vztahů mezi oběma zeměmi, což však neplatilo o vztazích mezi kulturními institucemi obou zemí. Kulturní instituce neustále pokračovaly ve spolupráci i přes ochlazení politických vztahů obou zemí. Příčinu tohoto faktu můžeme vidět především v zájmu o íránskou bohatou kulturní historii, který je v krátkém časovém horizontu stabilní a méně náchylný na politické či jiné změny. Tento kulturní zájem je tedy předpokladem pro udržení vztahu mezi zeměmi alespoň na minimální úrovni.⁷⁵ Bývalý britský diplomat v Íránu prohlásil, „že britské kulturní instituce mají zcela jistě za dané situace větší přístup k moci než britský velvyslanec.“⁷⁶

Podobná situace jako ve vztazích mezi britskými a íránskými kulturními institucemi nastala rovněž v případě vztahů kulturních institucí Venezuely a Spojených států amerických. I přes panující napětí mezi venezuelským prezidentem Hugo Chavezem a Washingtonem spolupráce mezi venezuelskými muzei a Museum of Modern Arts v New Yorku pokračovala.⁷⁷

Výše uvedené příklady dokazují, že kultura a kulturní vztahy mohou sehrávat významnou roli ve snaze udržet vztahy mezi danými zeměmi alespoň na minimální úrovni a že kulturní instituce mohou být za daných okolností lepšími ambasadory než oficiální diplomaté. Roli kulturních vztahů v tomto smyslu tedy nelze podceňovat.

3.1.3 Kultura může napomoci přehodnotit politický vztah mezi státy v měnící se době

V současné době se o svou roli na světové scéně začínají hlásit státy jako Čína či Indie, jež se snaží k tvorbě své image do značné míry používat své bohaté kultury. Těžiště mocenské rovnováhy se přesouvá ze západního světa směrem k těmto zemím a Západ již zdaleka nelze považovat za světového hegemonu na poli mezinárodních vztahů.⁷⁸

Čína stejně tak jako Indie začíná využívat měkké moci, jež pro ně představuje prostředek k získání nové identity na světové politické scéně. Obě země se snaží

⁷⁵ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London: Demos 2007. s. 54. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁷⁶ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London: Demos 2007. s. 54-55. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁷⁷ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London: Demos 2007. s. 55. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁷⁸ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 56-57. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

využívat k získání vlivu sílu přitažlivosti, na níž má právě kultura v obou případech zásadní podíl.⁷⁹ Indie rozšiřuje neustále počet svých kulturních center, přičemž jejich počet dosáhl k prosinci 2009 počtu 22.⁸⁰ Indický vliv na okolní svět byl vždy založen na „exportu vědomostí, kultury, myšlenek, hodnot, náboženství, nikdy ne na základě krvavého konfliktu, čímž by Indie mohla apelovat na pozici globální supervelmoci 21. století.“⁸¹ Čína se snaží prezentovat ve světle své starobylé imperiální kultury, jež nabízí cizincům obraz ve světle, v němž se mohou přiblížit Číně aniž by se museli konfrontovat se současnými problémy, s nimiž se Čína potýká. Čína chce zamezit jednostrannému pohledu na ni ve smyslu neshod ohledně témat udržitelného rozvoje či klimatických změn⁸² a dále pak také ve smyslu vzpomínek na kulturní revoluci či události na pekingském náměstí Tiananmen.⁸³ Čína a Indie tedy ilustrují v současné době výrazný příklad využití svého kulturního bohatství a kulturní diplomacie pro formování svého obrazu v zahraničí a také pro formování vztahů s ostatními zeměmi.

3.2 Pojem kulturní diplomacie a její význam

„Kulturní diplomacii lze pojmut jako formu veřejné diplomacie, která se obrací na širší veřejnost. Kulturní diplomacie je součástí zahraniční kulturní politiky státu, která je tvořena mimo kulturní diplomacii rovněž tradiční diplomacií, jež se zaměřuje na kulturní témata v mezinárodních vztazích.“⁸⁴ Některé zdroje označují kulturní diplomacii přímo za „osu veřejné diplomacie.“⁸⁵ Kulturní diplomacii lze chápat tedy rovněž jako jednu ze složek měkké moci.⁸⁶

⁷⁹ Soft Power: China and India. BBC World Service, Aprile 2010. Dostupné na http://www.bbc.co.uk/worldservice/documentaries/2010/04/100422_the_power_of_attraction_part_one.shtml

⁸⁰ Cultural diplomacy in mind, India plans 15 centers in 2 years. The Hindu, prosinec 2009. Dostupné na <http://beta.thehindu.com/arts/history-and-culture/article61729.ece>

⁸¹ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 57. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁸² Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 58-59. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁸³ Culture and Public Diplomacy in America, India, China and Britain. ICD, červen 2008. Dostupné na http://www.culturaldiplomacy.org/culturaldiplomacynews/index.php?aid=440#_ednref17

⁸⁴ Tomalová, E.: Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2008, s. 7.

⁸⁵ Cultural diplomacy - The Linchpin of Public Diplomacy. Report of the Advisory Committee on cultural Diplomacy, U.S. Department of State, September 2005. s. 1. Dostupné na <http://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf>

⁸⁶ What is cultural diplomacy?. Institute for Cultural Diplomacy. Dostupné na http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy [cit. 15. dubna 2010]

Definice kulturní diplomacie:

- „Kulturní diplomacie je definována jako výměna myšlenek, informací, hodnot, tradic, domněnek, přesvědčení, umění a jiných kulturních aspektů mezi národy za účelem podpory vzájemného porozumění.“⁸⁷
- „Kulturní diplomacie je doménou diplomacie, jež se zabývá navazováním, rozvíjením a udržováním vztahů s ostatními státy cestou kultury, umění a vzdělání. Jedná se rovněž o proaktivní proces, v němž jsou prezentovány národní instituce, hodnotový systém a jedinečná kulturní osobitost dané země na bilaterální a multilaterální úrovni. Kulturní diplomacie je dvousměrným procesem, v němž je nezbytné respektovat rovněž kulturní identitu ostatních zemí.“⁸⁸

Význam kultury a kulturní diplomacie v mezinárodních vztazích popsal již „Thomas Jefferson ve svém dopise Jamesi Madisonovi z roku 1785, v němž hovoří o umění jako o způsobu, jímž je možno zlepšit reputaci svého národa a zajistit mu ve světě respekt a uznání.“⁸⁹

Kulturní diplomacie je zaměřena na dlouhodobý horizont. Jejím prostřednictvím lze získat dlouhodobé výhody, jež spočívají především v prosazování národních zájmů, budování vztahů a podpoře sociokulturního porozumění. Základní pilíř kulturní diplomacie představuje kulturní výměna, která se jak v minulosti, tak dnes uskutečňuje na poli umění, sportu, literatury, hudby, vědy či ekonomie a vytváří tak platformu pro komunikaci mezi příslušnými kulturami. Porozumění vzájemných hodnot je zásadním předpokladem pro navázání úspěšné spolupráce.⁹⁰

⁸⁷ Cummings, Milton C. Jr.: Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey. Washington, D.C: Center for Arts and Culture 2003, s. 1.

⁸⁸ Cultural Diplomacy-Definition. DIPLO. Dostupné na <http://textus.diplomacy.edu/textusBin/BViewers/oview/culturaldiplomacy/oview.asp?FilterTopic=%2F38139> [cit. 19. května 2010]

⁸⁹ Schneider, Cynthia P.: Cultural Diplomacy: Hard to Define, But You'd Know It If You Saw It. In: Berger, M. et al.: Bridge the Gap or Mind the Gap? Culture in Western-Arab Relations. The Hague: Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', January 2008. s. 41. Dostupné na http://www.clingendael.nl/publications/2008/20080100_cdsp_paper_berger.pdf

⁹⁰ What is cultural diplomacy?. Institute for Cultural Diplomacy. Dostupné na http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy [cit. 15. dubna 2010]

Kulturní diplomacie může být užívána různým způsobem a pro různé účely⁹¹:

- „V oblasti veřejného sektoru může být kulturní diplomacie využívána vládami či jinými politicky motivovanými organizacemi za účelem prosazování národního či regionálního zájmu, k poskytování informací týkajících se dané země či regionu, jejího lidu a kultury.“
- „V oblasti občanské společnosti může být kulturní diplomacie využívána nevládními organizacemi a jednotlivci motivovanými možnostmi rozvíjet a podporovat platformy pro vzájemnou kulturní výměnu. Jejich aktivita se zakládá na kooperaci v oblasti sdílení hodnotných profesionálních informací a sítí, například v souvislosti s akademickými výměnami, mezinárodními fóry a turismem.“
- „V oblasti soukromého sektoru může být kulturní diplomacie využívána soukromými společnostmi, jež se zajímají o rozvoj mezikulturní komunikace. Transnacionální korporace jsou důležitým prostředkem, skrze něhož se odehrává kulturní výměna, a také se zajímají o mezikulturní komunikaci jako prostředku ke zlepšení jejich vlastní efektivnosti a praktik.“

Přestože je kulturní diplomacie většinou zdrojů chápána jako forma veřejné diplomacie, neměla by být kultura sama o sobě dle některých odborníků používána jako nástroj veřejné diplomacie, jelikož hodnota kulturních aktivit plyne právě z nezávislosti kultury, která je svobodná a reprezentuje a spojuje nejen vlády daných zemí, ale všechny lidi.⁹² Kulturní vztahy, jejichž velká část se odvíjí spontánně, tedy reprezentují částečně také nevládní hlas v mezinárodních vztazích. Rovněž činnost vykonavatelů kulturní diplomacie by měla být rozlišitelná od činnosti, jež rozvíjejí vykonavatelé veřejné diplomacie. Pokud by tomu tak nebylo, nemuseli by vykonavatelé kulturní

⁹¹ What is cultural diplomacy?. Institute for Cultural Diplomacy. Dostupné na http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy [cit. 15. dubna 2010]

⁹² Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

diplomacie dále vzbuzovat důvěru zahraniční veřejnosti, jelikož by mohli působit jako prostředek k prosazování politických zájmů dané země.⁹³

3.3 Historie kulturní diplomacie a její rostoucí důležitost

S praktikami, jež bychom mohli označit termínem kulturní diplomacie se můžeme setkat od dob nejstarších civilizací. Za jedny z nejstarších aktivit, jež lze identifikovat s kulturní diplomacií můžeme považovat například působení učitelů či umělců, dále pak cesty mořeplavců či výpravy cestovatelů. Pravidelné obchodní cesty umožňovali v minulosti rovněž neustálou výměnu informací a předmětů mezi obchodníky a reprezentanty vlády.⁹⁴ „Kulturní výměna šla vždy ruku v ruce s mezinárodními vztahy. Kultura sloužila vždy k reprezentaci vlastní země, jako prostředek k prosazení moci a také jako prostředek k porozumění ostatních.“⁹⁵

Jako jeden z historických příkladů kulturní diplomacie lze uvést „vzájemnou výměnu uměleckých předmětů a zboží mezi benátským dóžetem a Kublai Khanem“⁹⁶, z českého prostředí pak například misi vyslanou Jiřím z Poděbrad v roce 1465 s cílem vytvořit evropskou křesťanskou unii. V rámci této první české diplomatické mise, jež sice svůj primární cíl nenaplnila, ale v níž se „Češi vedení Jaroslavem Lvem z Rožmitálu prezentovali jako představitelé civilizovaného národa, který má stejnou kulturu a vychování jako ostatní katolická Evropa“⁹⁷ si nelze nepovšimnout jejího kulturního rozměru. Jako příklad dotýkající se kulturní diplomacie z doby průmyslové revoluce můžeme uvést „velkou výstavu v roce 1851.“⁹⁸

Nelze opomenout rovněž roli velkých umělců v rámci kulturní diplomacie. Takovými byli mezi výtvarnými umělci například „Rubens, jež plnil mimo funkce

⁹³ Melissen, J.: „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“ [online]. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael 2005, s. 26. Dostupné na:

http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf

⁹⁴ What is cultural diplomacy?. Institute for Cultural Diplomacy. Dostupné na

http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy [cit. 15. dubna 2010]

⁹⁵ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 15. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

⁹⁶ tamtéž, s. 15.

⁹⁷ Jaroslav Lev z Rožmitálu. Ministři a ministerstvo v historii. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Dostupné na

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/ministr/ministri_a_ministerstvo_v_historii/jaroslav_lev_z_rozmitalu.html [cit. 20. června 2010]

⁹⁸ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 15. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

dvorního malíře rovněž funkci dvorního ambasadora⁹⁹, z hudebního světa uvedme například francouzského hudebního skladatele „Daria Milhauda, který plnil v letech 1917-1918 funkci kulturního attaché v Brazílii po boku básníka Paula Claudela, jež zde působil jako velvyslanec.“¹⁰⁰ „Neoficiálním ambasadorem své rodné země Haiti se stal například zpěvák Wyclef Jean, kterého prezident Haiti, René Préval, označil dokonce nejlepším aktivem ostrovní země pro prezentaci její image ve světě.“¹⁰¹

Obr. 4: Darius Milhaud

102

Významným příkladem země, jež provozovala ve druhé polovině 20. století intenzivně kulturní diplomacii byly Spojené státy americké, přičemž k největšímu rozkvětu těchto kulturně diplomatických aktivit docházelo mezi roky 1950-1975. Studená válka se tedy nevyhnula ani rovině kulturní a právě kulturní diplomacie byla ideálním prostředkem k prezentaci amerických hodnot, tedy svobody jednotlivce, spravedlnosti a příležitosti pro všechny, rozmanitosti a tolerance, jež byly stavěny do opozice vůči hodnotám sovětskému režimu. Nástrojem americké kulturní diplomacie byli v tomto snažení hudebníci, herci, tanečníci či spisovatelé, jež byli vysíláni do zemí Latinské Ameriky, Blízkého Východu, Afriky, Asie a také do zemí Sovětského bloku.¹⁰³ Významné postavení mezi těmito umělci měli také američtí jazzoví muzikanti,

⁹⁹ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 21. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

¹⁰⁰ Darius Milhaud. Universal Edition. Dostupné na <http://www.universaledition.com/Darius-Milhaud/composers-and-works/composer/480> [cit. 20. června 2010]

¹⁰¹ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 30. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

¹⁰² Darius Milhaud. Universal Edition. Dostupné na <http://www.universaledition.com/Darius-Milhaud/composers-and-works/composer/480> [cit. 20. června 2010]

¹⁰³ Schneider, Cynthia P.: Diplomacy That Works: Best Practices in Cultural Diplomacy. Center for Arts and Culture 2003. s. 2. Dostupné na http://ccges.apps01.yorku.ca/old-site/IMG/pdf/03_Schneider.pdf

jejichž úlohou a významem se bude zabývat čtvrtá kapitola Příklady kulturní diplomacie v praxi. Spolu s vysíláním amerických umělců do ostatních zemí světa hrály významnou úlohu rovněž americké výměnné programy, především The Fulbright. Americký senátor William Fulbright komentoval význam tohoto programu ve smyslu, že „tento program je jednou z nejúčinnějších zbraní ve válce hodnot amerického a sovětského systému, jíž Spojené státy americké disponují.“¹⁰⁴

Kultura sehrávala často nezanedbatelnou úlohu v režimech s autoritativní vládou, jež potlačovaly princip svobody. Daniel Barenboim se domnívá, že „v dobách totalitní a autoritářské vlády byla hudba spolu s kulturou obecně jedinou platformou pro nezávislé vyjádření myšlenek a že kultura se pak stávala v první řadě hlasem utlačovaných.“¹⁰⁵ Takovými příklady jsou dle Barenboimových „literatura v zemích bývalého Sovětského bloku, jihoafrická poezie a drama v době apartheidu či palestinská literatura.“¹⁰⁶

Po rozpadu bipolárního světa kulturní diplomacie na významu neztratila. Spolu s vytvořením současného multipolárního světa a tudíž s nutností identifikovat se vůči okolnímu světu její role naopak roste. Pro formování této národní identity hrají důležitou roli právě faktory kulturní, náboženské a etnické.¹⁰⁷ Důležitost kulturní diplomacie v rámci zahraniční politiky si v současné době uvědomují především nové asijské mocnosti Čína a Indie, jež jí užívají jako prostředku ke své prezentaci jak zahraničním vládám, tak globálnímu veřejnému mínění.¹⁰⁸ Z výše popsaného vývoje lze usuzovat, že role kulturní diplomacie a kultury v mezinárodních vztazích nadále poroste.

3.4 Nástroje a národní modely kulturní diplomacie

Kulturní diplomacie různých národních států vykazují řadu společných rysů i odlišností. Společným rysem zpravidla bývá cíl dosáhnout kladné percepce státu a jeho politiky v zahraničí, tedy snaha o pozitivní ovlivnění zahraničního publika.

¹⁰⁴ Fulbright, J. William: Open Doors, Not Iron Curtain. In: Schneider, Cynthia P.: Diplomacy That Works: Best Practices in Cultural Diplomacy. Center for Arts and Culture 2003. s. 3. Dostupné na http://ccges.apps01.yorku.ca/old-site/IMG/pdf/03_Schneider.pdf

¹⁰⁵ Interview with Daniel Barenboim: Meeting in Music [online]. BBC Reith Lectures 2006 [cit. 1. dubna 2010]. Dostupné na www.bbc.co.uk/radio4/reith2006/lecture4.shtml#top

¹⁰⁶ tamtéž

¹⁰⁷ Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London, Demos 2007. s. 17. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425

¹⁰⁸ tamtéž, s. 57.

V následujícím textu si uvedeme aktivity, jež podporují či jsou nástroji kulturní diplomacie.

3.4.1 Nástroje kulturní diplomacie

Eliška Tomalová identifikuje ve své publikaci Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost následující nástroje kulturní diplomacie: „kulturní centra, výměny umělců a osobností kulturního života, akademické výměny, podporu školních institucí daného státu v zahraničí, zahraniční vysílání, vývoz kinematografických děl, podporu překladu, a podporu krajaňských spolků.“¹⁰⁹

Známymi kulturními centry jsou například British Council (Velká Británie), Alliance française a francouzská kulturní centra (Francie), Goethe Institut (Německo), Instituto Cervantes (Španělsko), Istituto Italiano di Cultura (Itálie) či Konfuciovy instituty (Čína). Kulturní centra k propagaci kultury mateřské země využívají různých kulturních akcí, koncertů, výstav, přednášek či jazykových kurzů.¹¹⁰

V rámci kulturnědiplomatických aktivit sehraje významnou úlohu oblast vzdělávání a výměny osob mezi jednotlivými zeměmi. Jedná se o výměny akademické či umělecké. Za doby studené války využívaly Spojené státy americké výměnné programy, například „program Fulbright“, jako jeden z nástrojů boje proti ideologii sovětského bloku.¹¹¹ V rámci Evropské unie funguje v současné době například „program pro mobilitu a spolupráci ve vysokoškolském vzdělávání v Evropě Erasmus“.¹¹² Akademické výměny lze obecně charakterizovat jako „financování krátkodobých a dlouhodobých pobytů studentů, vědců a pedagogů mimo jiné za účelem vytvoření pozitivního vztahu k hostitelské zemi.“¹¹³ V případě uměleckých výměn se jedná o „spolufinancování pobytů umělců, jež jsou spojeny s prezentací jejich umělecké činnosti, přičemž Velká Británie a Francie disponují dokonce specializovanými organizacemi zaměřenými na přijímání zahraničních umělců Visiting Arts a

¹⁰⁹ Tomalová, E.: Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2008, s. 25-27.

¹¹⁰ tamtéž, s. 25.

¹¹¹ Fulbright, J. William: Open Doors, Not Iron Curtain. In: Schneider, Cynthia P.: Diplomacy That Works: Best Practices in Cultural Diplomacy. Center for Arts and Culture 2003. s. 3. Dostupné na http://ccges.apps01.yorku.ca/old-site/IMG/pdf/03_Schneider.pdf

¹¹² Program Erasmus. Národní agentura pro evropské vzdělávací programy. Dostupné na http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=34& [cit. 20. června 2010]

¹¹³ Tomalová, E.: Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2008, s. 27.

CulturesFrance.“¹¹⁴ Kromě výměnných pobytů podporují větší státy také vlastní školní instituce v zahraničí. Jako příklad z českého prostředí uveďme „Deutsche Schule Prag“¹¹⁵, „Österreichisches Gymnasium Prag“¹¹⁶, Lycée Français de Prague¹¹⁷ nebo „Česko-italské jazykové gymnázium“¹¹⁸.

V současné době, v níž neustále roste vliv médií, se jako účinný nástroj kulturní diplomacie může jevit zahraniční vysílání a vývoz kinematografických děl. Mezi vlivné mediální hráče na mezinárodním poli lze zařadit například americkou stanici „CNN“¹¹⁹, britskou „BBC World Service“¹²⁰, francouzskou „France 24“¹²¹ či arabskou „Al Jazeera“¹²².

3.4.2 Národní modely kulturní diplomacie

Kulturní diplomacie má v různých zemích odlišnou tradici. Nicméně v současné době nabývá kulturní diplomacie obecně na významu. Zeměmi, jež v současnosti vyvíjejí velmi aktivní kulturní diplomacii jsou například Indie a Čína, zemí s dlouhodobou tradicí kulturní diplomacie je Francie, významnou roli sehrávala složka kultury rovněž ve Velké Británii a také ve Spojených státech amerických. Na následujících příkladech národních modelů kulturní diplomacie Velké Británie, Francie a Spojených států amerických si lze povšimnout sepjetí mezi kulturní diplomacií a zahraniční politikou státu a jeho zahraničními zájmy.

3.4.2.1 Kulturní diplomacie Velké Británie

Klíčovou úlohu na poli britské kulturní diplomacie hraje British Council¹²³, k jehož založení došlo v roce 1934 za účelem „dosáhnout v zahraničí vyššího ocenění britské kultury a civilizace na základě podpory kulturní, vzdělávací a jiné výměny mezi

¹¹⁴ Tomalová, E.: Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2008, s. 26.

¹¹⁵ Deutsche Schule Prag. <http://www.dsp-praha.org/>

¹¹⁶ Österreichisches Gymnasium Prag. <http://www.oesp.cz/de/index.php>

¹¹⁷ Lycée Français de Prague. <http://www.lfp.cz/admin/>

¹¹⁸ Česko-italské jazykové gymnázium. <http://www.cijg.cz/index.php/aktuality>

¹¹⁹ CNN. <http://edition.cnn.com/>

¹²⁰ BBC World Service. <http://www.bbc.co.uk/worldservice/>

¹²¹ France 24. <http://www.france24.com/en/>

¹²² Al Jazeera. <http://english.aljazeera.net/>

¹²³ British Council. <http://www.britishcouncil.org/new/>

Velkou Británií a ostatními zeměmi“ jak definováno v zakládací chartě.¹²⁴ Organizace od počátku spojovala jak zájmy vládního, tak soukromého sektoru a v roce 1940 získala královskou chartou nezávislý trvalý status.¹²⁵ První zastoupení British Council byly ustanoveny v Egyptě, Portugalsku, Itálii, Polsku a Rumunsku, přičemž zastoupení v Polsku, Itálii a Rumunsku musela být po vypuknutí druhé světové války stažena. Od roku 1940 byla postupně zastoupení British Council rozšířena do Turecka, Španělska, Švédska, na Island a do Latinské Ameriky, tedy do oblastí, jež byly v průběhu druhé světové války považovány za strategicky důležité. British Council si však i v době druhé světové války zachoval nezávislost.¹²⁶

Po druhé světové válce se Velká Británie zaměřovala především na rozvoj kulturních vztahů se svými bývalými koloniemi.¹²⁷ Zastoupení British Council byly zakládány rovněž v zemích střední a jižní Evropy, například v Československu a Maďarsku, avšak z těchto zemí se British Council musel v důsledku nástupu studené války brzy stáhnout.¹²⁸ Stejně tak brzy byla ukončena činnost British Council v Číně, přičemž ke znovuoobnovení vztahů mezi British Council a Čínou došlo v sedmdesátých letech v souvislosti s celkovým oteplováním vztahů mezi Čínou a Západem.¹²⁹ V roce 1977 se poprvé na poli britské kulturní diplomacie objevila organizace Visiting Arts, jež se zabývá přijímáním zahraničních umělců ve Velké Británii.¹³⁰ Po skončení studené války a rozpadu sovětského bloku British Council expandoval rovněž do zemí bývalého sovětského bloku včetně Ruské federace a na Balkán.¹³¹ Dnes disponuje British Council 220 pobočkami ve 110 zemích a teritoriích po celém světě.¹³²

British Council v současné době spolupracuje s mnohými multinacionálními korporacemi a nevládními organizacemi, dále pak s BBC, Světovým ekonomickým fórem, Světovou bankou a ministerstvy vzdělání jak ve Velké Británii, tak v ostatních zemích. V roce 2002 založil British Council rovněž think-tank Counterpoint, jež se má zabývat kulturními otázkami v mezinárodních vztazích.¹³³ Geografický záběr britské

¹²⁴ Fisher, A.: A story of engagement: The British Council 1934-2009. Counterpoint. s. 1. Dostupné na <http://www.britishcouncil.org/new/PageFiles/5236/A%20Short%20History%20of%20the%20British%20Council%202009.pdf>

¹²⁵ tamtéž. s. 19.

¹²⁶ tamtéž. s. 20-22.

¹²⁷ tamtéž. s. 28.

¹²⁸ tamtéž. s. 31.

¹²⁹ tamtéž. s. 33.

¹³⁰ tamtéž. s. 45.

¹³¹ tamtéž. s. 50-51.

¹³² tamtéž. s. 2.

¹³³ tamtéž s. 58-59.

kulturní diplomacie je velmi široký sahající od oblasti „střední a východní Evropy, státy bývalého Sovětského svazu, východní a jihovýchodní Asii, Jižní Asii, Afriku až po islámské země.“¹³⁴

Britská kulturní diplomacie se vyznačuje značnou inovativností, Velká Británie je velkým propagátorem veřejné diplomacie, již je kulturní diplomacie dle britského pojetí součástí. Ve Velké Británii se prosadila strategie nation branding, což se odrazilo především v kampani Cool Britannia zahájené v době působení premiéra Tonyho Blaira. Jednalo se o státní iniciativu, jejímž cílem byla změna image Velké Británie v zahraničí z tradičního pohledu na zemi na pohled moderní.¹³⁵

3.4.2.2 *Kulturní diplomacie Francie*

Nejvýznamnějšími aktéry, jež můžeme identifikovat na poli francouzské kulturní diplomacie jsou „ministerstvo zahraničních věcí Francie, kulturní centra a instituty, Alliance française, Agentura pro francouzskou výuku v zahraničí a agentury CulturesFrance a CampusFrance.“¹³⁶ Velký význam v rámci francouzské kulturní diplomacie hraje rovněž „francouzský jazyk a zahraniční vysílání.“¹³⁷

Na bázi francouzského jazyka byla v roce „1970 byla založena na základě Smlouvy z Niamey Mezinárodní organizace frankofonních zemí (l'Organisation internationale de la Francophonie)“, jež sdružuje frankofonní státy a vlády. Cílem této organizace je podporovat „francouzský jazyk a kulturní a jazykovou rozmanitost, dále pak mír, demokracii, lidská práva, vzdělání, výzkum a spolupracovat v otázce trvale udržitelného rozvoje.“¹³⁸ Na mediálním poli hraje významnou úlohu na mezinárodní scéně například stanice France 24¹³⁹, TV5 Monde¹⁴⁰, francouzsko-německá televizní stanice ARTE¹⁴¹ či rádio RFI (Radio France Internationale)¹⁴².

Francie vykazuje „nejhustší síť kulturních institucí na světě, jež zahrnuje 144 kulturních center či institutů, více než tisíc Alliances françaises ve 135 zemích světa a

¹³⁴ Tomalová, E.: Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2008, s. 35.

¹³⁵ tamtéž, s. 33.

¹³⁶ tamtéž, s. 57-61, 71.

¹³⁷ tamtéž, s. 45, 61.

¹³⁸ Qui sommes-nous? Organisation internationale de la francophonie. Dostupné na <http://www.francophonie.org/Qui-sommes-nous.html> [cit. 21. června 2010]

¹³⁹ France 24. <http://www.france24.com/en/>

¹⁴⁰ TV5 Monde. <http://www.tv5.org/>

¹⁴¹ ARTE. <http://www.arte.tv/fr/70.html>

¹⁴² RFI. <http://www.rfi.fr/>

také síť vzdělávacích institucí rozkládající se na pěti kontinentech.“¹⁴³ Alliance française je vůbec nejstarší organizací určenou k rozšiřování francouzského jazyka a kultury za hranice Francie, která byla založena již v roce 1883 z iniciativy Paula Cambona a Pierra Foncina. Náplní činnosti Alliance française je v současné době „podpora výuky francouzského jazyka, propagace kultury francouzské i frankofonní a podpora kulturních výměn.“¹⁴⁴ Další významnou organizací především na poli vzdělávání je Agentura pro francouzskou výuku v zahraničí (Agence pour l'enseignement français à l'étranger), která byla založena v roce 1990. Jejím hlavním úkolem je zajistit vzdělání francouzským dětem žijícím v zahraničí, šířit francouzský jazyk a kulturu rovněž mezi studenty nefrancouzského původu a podporovat rozvoj vztahů mezi zahraničními vzdělávacími systémy a systémem francouzským. Agentury pro francouzskou výuku v zahraničí jsou financovány z části francouzským ministerstvem zahraničí a z části ze zdrojů státu v němž působí.¹⁴⁵ Cílem agentury CampusFrance je podpora francouzského vysokoškolského vzdělání v zahraničí a usnadnění studia ve Francii pro zahraniční studenty.¹⁴⁶ Usnadnění mobility a výměně v oblasti umění napomáhá agentura CulturesFrance.¹⁴⁷

Francouzské kulturní působení a francouzská kulturní diplomacie se vyznačuje vysokou kontinuitou, čehož si můžeme povšimnout například na relativně dlouhé historii Alliance française. Formování francouzské kulturní diplomacie je ovlivněno podobně jako u Velké Británie rovněž existencí jejího bývalého koloniálního systému. Po skončení studené války Francie znovu otevírá svá kulturní zastoupení v zemích bývalého sovětského bloku, jejím novým prioritním cílem se stává také asijský kontinent.¹⁴⁸

¹⁴³ Le Sénat se penche sur la diplomatie culturelle de la France. Dostupné na <http://meridien.canalblog.com/archives/2008/10/05/10839892.html> [cit. 22. června 2010]

¹⁴⁴ L'Alliance française dans le monde. Alliances françaises République Tchèque. Dostupné na <http://www.alliancefrancaise.cz/-L-Alliance-francaise-dans-le-monde,22-.html> [cit. 22. června]

¹⁴⁵ Missions, Actions, Moyens. Agence pour l'enseignement français à l'étranger. Dostupné na http://www.aefe.fr/textes.php/Missions_actions_moyens [cit. 22. června 2010]

¹⁴⁶ CampusFrance, l'agence nationale pour la promotion de l'enseignement supérieur français à l'étranger. CampusFrance. Dostupné na <http://www.campusfrance.org/fr/b-agence/agence01.htm> [cit. 22. června 2010]

¹⁴⁷ CulturesFrance. Dostupné na <http://www.culturesfrance.com/>

¹⁴⁸ Tomalová, E.: Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2008, s. 47-55.

3.4.2.3 *Kulturní diplomacie Spojených států amerických*

Prvních snah v oblasti americké kulturní diplomacie si lze povšimnout v době první světové války.¹⁴⁹ Zaměřovaly se především na oblast Latinské Ameriky. K zesílení těchto snah dochází se vzestupem nacistického Německa, výsledkem čehož je v roce 1938 podepsána „Dohoda v Buenos Aires“, na jejímž základě vznikají kulturní a vzdělávací výměnné programy především s Latinskou Amerikou a Čínou.¹⁵⁰ V období druhé světové války ustavuje prezident Roosevelt „Office of War Information“, jejíž součástí je také „U.S. Information Service (USIS)“. V rámci Office of War Information operuje rovněž „Voice of America (VOA)“, jehož fungování trvá i po skončení druhé světové války.¹⁵¹ V roce 1946 podepsal prezident Harry Truman „Fulbright Act“, na jehož základě došlo k vytvoření mezinárodního vzdělávacího výměnného programu (Fulbright Program), který funguje dodnes.¹⁵² Významným orgánem na poli kulturní diplomacie Spojených států amerických ve druhé polovině dvacátého století byla „USIA (United States Information Agency)“, která vznikla v roce 1953 za funkčního období prezidenta Eisenhowera. Nová instituce zahrnovala všechny informační programy včetně Voice of America.¹⁵³ USIA představovala „nezávislou agenturu mezinárodních vztahů v rámci výkonné větve vlády USA, vysvětlovala a podporovala americkou zahraniční politiku skrze rozmanité informační programy a podporovala vzájemné porozumění mezi Spojenými státy americkými a ostatními národy na základě vzdělávacích a kulturních aktivit.“¹⁵⁴ Na poli zahraničního vysílání jsou kromě Voice of America významnými aktéry také „Radio a TV Martí“, „Radio Free Europe/Radio Liberty“ či „Radio Free Asia program“.¹⁵⁵

V roce 1999 zaniká instituce USIA na základě reformy z roku 1998 a většina její agendy je integrována do Department of State.¹⁵⁶ Tento počín byl důsledkem celkové redukce amerického zastoupení a prezentace v zahraničí, která následovala po skončení

¹⁴⁹ Cultural diplomacy - The Linchpin of Public Diplomacy. Report of the Advisory Committee on cultural Diplomacy, U.S. Department of State, September 2005. s. 7. Dostupné na <http://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf>

¹⁵⁰ The United States Information Agency: A Commemoration. s. 7. Dostupné na <http://dosfan.lib.uic.edu/usia/abtusia/commins.pdf>

¹⁵¹ tamtéž. s. 9.

¹⁵² tamtéž. s. 11.

¹⁵³ tamtéž. s. 15.

¹⁵⁴ United States Information Agency. Dostupné na <http://govinfo.library.unt.edu/npr/library/status/mission/musia.htm> [cit. 22. června 2010]

¹⁵⁵ tamtéž.

¹⁵⁶ The United States Information Agency: A Commemoration. s. 69. Dostupné na <http://dosfan.lib.uic.edu/usia/abtusia/commins.pdf>

studené války.¹⁵⁷ Po událostech ze září 2001 se však situace mění a prezentace USA v zahraničí a kulturní diplomacie nabývá opět na významu vzhledem k celkovému zhoršování vnímání USA v zahraničí, a to zejména v islámských zemích.¹⁵⁸ Na prahu 21. století tak z iniciativy Spojených států amerických vzniká „Radio Farda“ pro Írán, „Afghanistan Radio Network“ či „Middle East Television Network“ pro Blízký východ.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Cultural diplomacy - The Linchpin of Public Diplomacy. Report of the Advisory Committee on cultural Diplomacy, U.S. Department of State, September 2005. s. 4. Dostupné na <http://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf>

¹⁵⁸ Tomalová, E.: Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2008, s. 31.

¹⁵⁹ tamtéž. s. 32.

4. Příklady kulturní diplomacie v praxi

Kulturní diplomacie může být užita v různých formách a s různými záměry za účelem posílit a zlepšit mezikulturní dialog. Výsledkem kulturní diplomacie může být následné zlepšení ekonomických a politických vztahů mezi danými zeměmi a také zlepšení postavení dané země na mezinárodní scéně. S rostoucí společenskou výměnou roste potenciál kulturní diplomacie jako prostředku k hledání vzájemného porozumění. Následující text se zaměřuje na konkrétní příklady spadající do oblasti kulturní diplomacie, jež měly či mají vliv na dění na mezinárodní politické scéně. Jedná se o příklad ping-pongové diplomacie, New Yorské filharmonie v Severní Koreji, příklad jazzových ambasadorů v období studené války a příklad uvedení opery *Castor et Pollux* J-Ph. Rameaua v ND v Praze.

4.1 *Ping-pongová diplomacie*

Pod pojmem ping-pongová diplomacie chápeme výměnu ping-pongových hráčů mezi Spojenými státy americkými a Čínskou lidovou republikou v sedmdesátých letech 20. století, jež přispěla k usmiřování americko-čínských vztahů. Ping-pongová diplomacie mezi Spojenými státy americkými a Čínskou lidovou republikou se odehrávala na pozadí tzv. „politiky dvou Čín“ Spojených států amerických a na pozadí „trojúhelníkové diplomacie“¹⁶⁰ Henryho Kissingera a stala se jedním z prostředků, jež usnadnily historickou návštěvu prezidenta Nixona v Číně v roce 1972.

V průběhu druhé světové války i po ní podporovaly v Číně Spojené státy americké vládu Kuomintangu pod vedením generalissima Čankajška. V roce 1949 však byla Čankajškova vláda svržena a stáhla se na Tchajwan. Spojené státy americké nově vzniklou Čínskou lidovou republiku pod vedením Mao Ce Tunga neuznaly a uchýlily se k politice blokády.¹⁶¹ Ke konci šedesátých let po nástupu prezidenta Nixona se však politika vůči Čínské lidové republice mění. Prezident Nixon usiloval o uvolnění vztahu Spojených států amerických se Sovětským svazem, čehož by mohl dosáhnout sblížením

¹⁶⁰ viz. Kissinger, H.: *Diplomacy*. New York: Touchstone Book 1994. s. 703-732.

¹⁶¹ Americko-čínské deténte 1969-1972. Dostupné na <http://studena.valka.cz/detente1.htm> [cit. 15. dubna 2010]

s Čínskou lidovou republikou. Pokud by se vztahy Spojených států amerických s Čínskou lidovou republikou zlepšily, přistoupil by Sovětský svaz snáze k jednání se Spojenými státy americkými. Osou zahraniční politiky Spojených států amerických na počátku sedmdesátých let 20. století, jež se odvíjela v duchu tzv. trojúhelníkové diplomacie Henryho Kissingera, bylo udržování lepších vztahů Spojených států amerických se Sovětským svazem a s Čínskou lidovou republikou než udržují obě komunistické země navzájem.¹⁶²

Mezi Spojenými státy americkými a Čínskou lidovou republikou nebyly navázány po roce 1949 diplomatické styky a Spojené státy americké neuznávaly Mao Ce Tunga za oficiálního představitele Číny. Komunikace mezi oběma zeměmi tedy od roku 1955 probíhala na úrovni amerických a čínských velvyslanců ve Varšavě či prostřednictvím dalších zemí, především Pákistánu a také prostřednictvím amerického maoistického novináře Edgara Snowa. Spojené státy americké s pomocí výše zmíněných prostředníků naznačily ochotu k normalizaci vztahů s Čínskou lidovou republikou a záměr vyslat představitele Spojených států amerických do Číny, k čemuž se Čína stavěla kladně.¹⁶³ Otázkou zde však zůstávalo jakým způsobem uskutečnit opětovné navázání vztahů, kdo by měl být první reprezentací pozvanou do Číny.¹⁶⁴

Na jaře roku 1971 se v japonské Nagoye konalo Mistrovství světa ve stolním tenise, jehož se účastnil jak tým Čínské lidové republiky, tak tým Spojených států amerických, jež vyslovil opakovaně přání navštívit Čínu. V kontextu událostí v Nagoye Mao Ce Tung souhlasil s pozváním amerického ping-pongového týmu do Číny. V „dubnu 1971 tedy uvítal čínský premiér Čou En-laj ping-pongový tým ze Spojených států amerických, Kanady, Kolumbie a Nigérie v Pekingu“. Američtí sportovci se tak stali prvními oficiálně pozvanými Američany do Čínské lidové republiky přijatými dokonce na vládní úrovni.¹⁶⁵

Koncem dubna Čínská lidová republika oznámila přes Pákistán Spojeným státům americkým ochotu „přijmout vyslance amerického prezidenta, amerického ministra zahraničních věcí či přímo amerického prezidenta“.¹⁶⁶ V červenci 1971 tedy uskutečnil tajnou návštěvu Pekingu Henry Kissinger ve spojení se současnou oficiální

¹⁶² Americko-čínské deténte 1969-1972. Dostupné na <http://studena.valka.cz/detente1.htm> [cit. 15. dubna 2010]

¹⁶³ tamtéž.

¹⁶⁴ Ping Pong Diplomacy, July 2004. Dostupné na <http://www.china.org.cn/english/features/olympics/100660.htm>

¹⁶⁵ tamtéž.

¹⁶⁶ tamtéž.

návštěvou Pákistánu. Výsledkem jednání mezi Kissingerem a Čou En-lajem bylo oficiální pozvání prezidenta Nixona do Číny. V únoru 1972 tedy Nixon navštívil Čínskou lidovou republiku a setkal se s Mao Ce Tungem.¹⁶⁷ Výsledkem jednání bylo tzv. „Šanghajské komuniké“, vydané 28. února 1972. Obě strany zde konstatovaly „dosažení pokroku v usmiřování vzájemných vztahů a závazek, že ani jedna z velmocí nebude usilovat o hegemonii v Asii a zároveň se postaví proti snahám jiných zemí o tuto nadvládu“. Navázání standardních diplomatických styků však zatím mezi oběma zeměmi dosaženo nebylo.¹⁶⁸

Obr. 5: Prezident Nixon na návštěvě u čínského vůdce Mao Ce-tunga, 29. února 1972

169

Tzv. ping-pongová diplomacie se stala „počátkem usmiřovacího procesu americko-čínských vztahů, jež byly na více než dvě desetiletí téměř přerušeny“. K usmíření vztahů mezi Spojenými státy americkými a Čínskou lidovou republikou by pravděpodobně došlo později, avšak ping-pongová diplomacie daný proces usnadnila a urychlila.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Americko-čínské deténte 1969-1972. Dostupné na <http://studena.valka.cz/detente1.htm> [cit. 15. dubna 2010]

¹⁶⁸ tamtéž.

¹⁶⁹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Pingpongov%C3%A1_diplomacie

¹⁷⁰ Ping Pong Diplomacy, July 2004. Dostupné na <http://www.china.org.cn/english/features/olympics/100660.htm>

4.2 New Yorská filharmonie v Severní Koreji

26. února 2008 se ve Velkém divadle v Pchjongjangu uskutečnil koncert New Yorské filharmonie, který představoval historicky první koncert amerického orchestru na půdě Severní Koreje. Orchester obdržel pozvánku z Pchjongjangu v srpnu 2007. S podporou Christophera Hilla, hlavního amerického vyjednaváče se Severní Koreou, nabídku přijal. Američané navštívili Pchjongjang poprvé od doby, kdy bylo město krátce okupováno americkými silami během Korejské války v letech 1950-1953. Od doby Korejské války nebyla americká vlajka v Severní Koreji veřejně vystavována, nyní však visela ve Velkém divadle v Pchjongjangu společně s vlajkou severokorejskou. Celá událost vystoupení New Yorské filharmonie v Pchjongjangu mohla vyvolat dojem, že 55 let nepřátelství mezi Spojenými státy americkými a Severní Koreou z doby studené války je u konce.¹⁷¹

Obr. 6: Koncert New Yorské filharmonie ve Velkém divadle v Pchjongjangu

172

Cesta New Yorské filharmonie do Severní Koreji se odehrávala na pozadí snah Spojených států amerických přimět Severní Koreu, aby ukončila svůj jaderný

¹⁷¹ Books and Arts: Soft power and a rapturous ovation, Cultural diplomacy. The Economist. London: Mar 1, 2008. Vol. 386, Iss. 8569, pg. 94. Dostupné na <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=10&did=1440247901&SrchMode=1&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1271604786&clientId=45149>

¹⁷² http://www.nytimes.com/slideshow/2008/02/26/arts/20080227_CONCERT_SLIDESHOW_2.html

program.¹⁷³ V březnu 2007 se Spojené státy americké dohodly se Severní Koreou na vzájemných ústupcích, Washington přislíbil odbourání některých sankcí vůči Pchjongjangu a Pchjongjang za to přistoupil k zahájení procesu, který měl vést k odstranění severokorejského jaderného programu.¹⁷⁴ V červnu 2007 uskutečnil Christopher Hill první oficiální návštěvu Severní Koreje od roku 2002, kdy prezident Bush označil zemi jako součást osy zla společně s Íránem a Irákem. V srpnu 2007 pak obdržela New Yorská filharmonie ze Severní Koreje pozvánku, aby uskutečnila koncert v severokorejském Pchongjangu.¹⁷⁵ Americká ministryně zahraničních věcí Condoleeza Riceová se o plánovaném koncertu v Pchongjangu vyjádřila slovy, že jej vítá, avšak dramatické změny ve vztahu Spojených států amerických a Severní Koreje neočekává.¹⁷⁶

Obyvatelé Severní Koreje, jež jsou od okolního zahraničního světa izolováni měli díky koncertu New Yorské filharmonie příležitost slyšet hudbu, ke které měli dříve značně omezený přístup. Západní klasická hudba je zpravidla obyvatelům Severní Koreje neznámá, jelikož je v této zemi povolena jen v omezené míře.¹⁷⁷ Program koncertu New Yorské filharmonie nebyl sestaven nahodile. Velké množství obyvatel Severní Koreji mohlo hned po zaznění „Severokorejské národní hymny“ pod taktovkou dirigenta Lorina Maazela poprvé, rovněž díky živému televiznímu a rozhlasovému vysílání, slyšet „americkou národní hymnu The Star-Spangled Banner“. Poté byl koncert zahájen na „neutrálním poli předejrou ke třetímu jednání Wagnerova Lohengrina“. Dále pokračoval „Dvořákovou Symfonií Z nového světa“, kterou Dvořák napsal ve Spojených státech amerických a jež byla poprvé uvedena právě New Yorskou filharmonií v roce 1893. Další skladbou na programu byl „Gerschwinův Američan v Paříži“ z roku 1928 poukazující na americké dědictví klasické hudby. Jako přídavek se hrála „Bizetova suita z Arlésanky“ a „předehra k operetě Candide“ amerického skladatele a dirigenta Leonarda Bernsteina, jež zastával dříve funkci šéfdirigenta New

¹⁷³ NY Philharmonic in North Korea. BBC News, February 2008. Dostupné na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7262409.stm>

¹⁷⁴ North Korea's Nuclear Program. The New York Times, June 2010. Dostupné na http://topics.nytimes.com/top/news/international/countriesandterritories/northkorea/nuclear_program/index.html

¹⁷⁵ Books and Arts: Soft power and a rapturous ovation, Cultural diplomacy. The Economist. London: Mar 1, 2008. Vol. 386, Iss. 8569, pg. 94.

¹⁷⁶ NY Philharmonic in North Korea. BBC News, February 2008. Dostupné na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7262409.stm>

¹⁷⁷ Books and Arts: Soft power and a rapturous ovation, Cultural diplomacy. The Economist. London: Mar 1, 2008. Vol. 386, Iss. 8569, pg. 94.

Yorské filharmonie. Zazněla také „korejská lidová píseň Arirang“, která je známá jak obyvatelům Severní, tak Jižní Koreje a asociuje tak myšlenku jednoty Koreje.¹⁷⁸

Na severokorejské občany hudba velmi zapůsobila. Orchestr nezažil podle Lorina Maazela dlouho tak entusiasmické přijetí. Orchestr obdržel velké ovace, dokonce i severokorejský viceprezident Yang Hyong Sop byl událostí nadšen. Američtí hosté mluvili o počátku oteplování vztahů.¹⁷⁹ Podle zpráv z New York Times „obecenstvo aplaudovalo více než pět minut a členové orchestru mávali...“¹⁸⁰

Obr. 7 a 8: New Yorská filharmonie pod taktovkou dirigenta Lorina Maazela v Pchjongjangu

181182

Názory na otázku účinnosti této a podobných kulturních aktivit se různí. Donald Gregg, bývalý americký velvyslanec v jižní Koreji, jež se rovněž zúčastnil koncertu New Yorské filharmonie v Pchongjangu nahlíží na danou událost „jako na výrazné uplatnění měkké moci, jež mělo na obyvatele Severní Koreje nebývalý dopad“. Naproti tomu někteří američtí komentátoři napadli tuto aktivitu „jako podbízění se brutálnímu režimu“. Šéfdirigent Lorin Maazel však názory tohoto typu odmítá s tvrzením, že „jsme zde kvůli hudbě a proto, abychom poznali severokorejské kolegy“.¹⁸³ Podíváme-li se na další vývoj vztahů mezi Spojenými státy americkými a Severní Koreou, musíme konstatovat jejich opětovné ochlazení. V lednu 2008 Severní Korea odmítla dále

¹⁷⁸ tamtéž.

¹⁷⁹ tamtéž.

¹⁸⁰ North Koreans Welcome Symphonic Diplomacy. The New York Times, February 2008. Dostupné na <http://www.nytimes.com/2008/02/27/world/asia/27symphony.html>

¹⁸¹ http://www.nytimes.com/slideshow/2008/02/26/arts/20080227_CONCERT_SLIDESHOW_7.html

¹⁸² http://www.nytimes.com/slideshow/2008/02/26/arts/20080227_CONCERT_SLIDESHOW_4.html

¹⁸³ Books and Arts: Soft power and a rapturous ovation, Cultural diplomacy. The Economist. London: Mar 1, 2008. Vol. 386, Iss. 8569, pg. 94.

pokračovat v procesu odstraňování svého jaderného programu a v květnu 2009 dokonce oznámila, že provedla úspěšně druhou jadernou zkoušku.¹⁸⁴

V kontextu událostí lze tedy uskutečnění koncertu New Yorkské filharmonie v Severní Koreji hodnotit jako jednu z nedílných součástí procesu uvolňování napětí mezi Spojenými státy americkými a Severní Koreou, jež probíhalo v roce 2007 a 2008. Význam koncertu spočíval do značné míry v možnosti prezentovat severokorejskému obyvatelstvu, rovněž díky rozhlasovému a televiznímu vysílání, jinak nesnadno dostupnou část americké a světové kultury a tak přispět k procesu vzájemného poznávání kultur různých národů.

Příklad koncertu New Yorkské filharmonie v Severní Koreji není jediným příkladem, kdy se orchestr stal spoluúčastníkem dění na poli mezinárodních vztahů. V roce „1956 se stal Bostonský symfonický orchestr prvním prominentním americkým orchestrem, jež se představil v Sovětském svazu“. O tři roky později následovala „New Yorkská filharmonie pod taktovkou Leonarda Bernsteina“. V roce 1973 se představil „v Pekingu Filadelfský symfonický orchestr“. Tato událost symbolizovala pozitivní změnu v americko-čínských vztazích, jež následovala po návštěvě prezidenta Nixona v Číně v roce 1972 a v návaznosti na tzv. ping-pongovou diplomacii.¹⁸⁵ Podle slov ředitele New Yorkské filharmonie Zarina Mehty (bratra dirigenta Zubina Mehty) „bude prospěch podobných kulturních aktivit pro vztahy mezi danými zeměmi záviset na dalším jednání diplomatů“.¹⁸⁶

¹⁸⁴ North Korea's Nuclear Program. The New York Times, June 2010. Dostupné na http://topics.nytimes.com/top/news/international/countriesandterritories/northkorea/nuclear_program/index.html

¹⁸⁵ Philharmonic Agrees to Play in North Korea. The New York Times, December 2007. Dostupné na http://www.nytimes.com/2007/12/10/arts/music/10phil.html?_r=1

¹⁸⁶ Books and Arts: Soft power and a rapturous ovation, Cultural diplomacy. The Economist. London: Mar 1, 2008. Vol. 386, Iss. 8569, pg. 94.

4.3 Jazzoví ambasadoři a kulturní diplomacie v době studené války

Studená válka mezi Spojenými státy americkými a Sovětským svazem se odehrávala rovněž v rovině ideologické a kulturní. Sovětská propaganda zobrazovala Spojené státy americké jako „kulturně barbarský stát“. Jako odpověď na tuto propagandu Spojené státy americké reagovaly ideou představit ostatnímu světu vlastní původní umění, jež vyrostlo ve Spojených státech amerických a jímž byla právě jazzová hudba.¹⁸⁷ Jazzová hudba sehrála během studené války rovněž důležitou úlohu jako prostředek „vzájemného poznávání obyvatel národů, jež byly v době studené války vzhledem k odlišným politickým ideologiím komunismu a kapitalismu nepřátelské“.¹⁸⁸

V roce 1955 vzniká pod záštitou Department of State Spojených států amerických program „the Jazz Ambassadors“ na návrh poslance Adama Claytona Powella Jr. a v roce 1956 vyráží jazzový muzikant Dizzy Gillespie s osmnáctičlennou kapelou na první jazzové turné „do jižní Evropy, na Blízký východ a do jižní Asie“.¹⁸⁹ V americkém tisku se o těchto prvních jazzových ambasadorech hovořilo jako o „tajné zvukové zbraní Spojených států amerických“.¹⁹⁰ Na základě první úspěšné jazzové mise byli v následujících dvou desetiletích vysíláni na podobné zahraniční mise další významní američtí jazzoví muzikanti, mezi nimiž například Louis Armstrong, Duke Ellington či Dave Brubeck.¹⁹¹ Louis Armstrong uskutečnil v letech 1956, 1960 a 1961 turné do „Konga, Senegalu, Mali, Sierry Leone, Libérie, Súdánu a Sjediněné arabské republiky“, Duke Ellington dále pak v letech 1963, 1970 a 1972 do „Sovětského svazu, Jihovýchodní Asie a Afriky“. Dave Brubeck v roce 1958 „navštívil 12 polských měst.“¹⁹²

¹⁸⁷ Kaplan, F.: When Ambassadors Had Rhythm. The New York Times, June 2008. Dostupné na http://www.nytimes.com/2008/06/29/arts/music/29kapl.html?_r=1

¹⁸⁸ Simonyi, A.: Cold War Diplomacy: A Tribute to the Jazz Ambassadors. Berlin: ICD-World Without Walls congress, 7. listopadu 2009. Dostupné na <http://www.culturaldiplomacy.org/culturaldiplomacynews/index.php?Cold-War-Diplomacy-A-Tribute-to-the-Jazz-Ambassadors>

¹⁸⁹ History. The Rhythm road, American Music Abroad. Dostupné na http://www.jalc.org/theroad/about_history.asp [cit. 25. červen 2010]

¹⁹⁰ Kaplan, F.: When Ambassadors Had Rhythm. The New York Times, June 2008.

¹⁹¹ Simonyi, A.: Cold War Diplomacy: A Tribute to the Jazz Ambassadors. Berlin: ICD-World Without Walls congress, 7. listopadu 2009.

¹⁹² History. The Rhythm road, American Music Abroad.

Obr. 9: Duke Ellington

193

Obr. 10: The Dave Brubeck Quartet

194

Obr.11: Louis Armstrong

195

Právě jazzoví muzikanti, velmi často afro-amerického původu, byli výborným příkladem pro hlásání amerických hodnot, a to především těch týkajících se rozmanitosti a svobody. Jejich umění mělo být určeno širokým vrstvám občanů a nejenom elitám.¹⁹⁶ Jazzoví ambasadoři se také často nezdřáhali vyjadřovat kritiku vůči vládě Spojených států amerických, což jejich věrohodnosti, opravdovosti a úspěšnosti v zahraničí dále přispívalo. „Spisovatel Ralph Ellison označil jazz jako protipól amerického politického systému.“ Možnost beztestně kritizovat vlastní stát a vládu poukazovala na jednu z hlavních hodnot amerického politického a společenského systému, kterou je svoboda a kterou se zásadně odlišoval systém Spojených států

¹⁹³ <http://r0ck0n.files.wordpress.com/2008/07/duke-ellington.jpg>

¹⁹⁴ http://www.freedcovers.eu/public/foto_ps/dave_brubeck_quartet.jpg

¹⁹⁵ http://www.starpulse.com/Music/Armstrong_Louis/gallery/P52456p00735m9k4c/

¹⁹⁶ Schneider, Cynthia P.: *Diplomacy That Works: Best Practices in Cultural Diplomacy*. Center for Arts and Culture 2003. s. 2. Dostupné na http://ccges.apps01.yorku.ca/old-site/IMG/pdf/03_Schneider.pdf

amerických od systému sovětského.¹⁹⁷ Proslulý jazzový klavírista Reggie Moore, rovněž jeden z amerických jazzových ambasadorů, prohlásil, že „jazz je stále více chápán jako synonymum svobody“. Jazzová hudba v sobě tedy již sama o sobě nese asociace s fenoménem svobody, jelikož je založena z velké části na improvizaci.¹⁹⁸

Například v oblasti Východního bloku jazz reprezentoval „svobodu v přeneseném slova smyslu“. Kladným přijetím jazzové hudby dávali obyvatelé Východního bloku symbolicky najevo svou opozici proti místnímu politickému režimu a ideologii.¹⁹⁹ Jazzová hudba, jež vznikla dle sovětské propagandy z lůna povrchní a dekadentní kultury Spojených států amerických, se stala rovněž účinným „prostředkem mezikulturního porozumění“. Kulturní výměna, jež probíhala během jazzových turné byla oboustranná, příkladem může být „kompozice Dave Brubecka Blue Rondo a la Turk, v níž se mísí tradiční turecké rytmy s jazzem“.²⁰⁰

Na tradici jazzových diplomatů z doby studené války dnes ve Spojených státech amerických, rovněž v souvislosti s oživením kulturní diplomacie po událostech z 11. září 2001, navazuje od roku 2005 program „The Rhythm Road, který je organizován americkým State Department spolu s neziskovou organizací Jazz at Lincoln center“.²⁰¹ Cílem programu The Rhythm Road je umožnit „sdílení jedinečného amerického příspěvku do světa hudby a podporovat mezikulturní porozumění a výměnu mezi národy po celém světě“. Mimo jazzovou hudbu jsou do programu zařazeny rovněž další žánry, jako například „blues, bluegrass, Cajun, country, gospel, hip hop/urban či zydeco“. Umělci v rámci programu The Rhythm Road navštěvují mimo jiné země, jež jsou americkými hudebníky navštěvovány jen zřídka kdy. Jejich program zahrnuje jak „veřejné koncerty, tak master classes, workshopy či spolupráci s místními hudebníky“.²⁰² Významným současným jazzovým muzikantem, jež pokračuje v tradici Duka Ellingtona a Dizzy Gillespieho a jež svoje umění prezentoval například v Číně a v Ruské Federaci, je

¹⁹⁷ Kaplan, F.: When Ambassadors Had Rhythm. The New York Times, June 2008. Dostupné na http://www.nytimes.com/2008/06/29/arts/music/29kapl.html?_r=1

¹⁹⁸ Simonyi, A.: Cold War Diplomacy: A Tribute to the Jazz Ambassadors. Berlin: ICD-World Without Walls congress, 7. listopadu 2009.

¹⁹⁹ tamtéž.

²⁰⁰ tamtéž.

²⁰¹ United States: Perfect pitch, Musical diplomacy. The Economist. London: 18. dubna 2009. Vol. 391, Iss. 8627, s. 32. Dostupné na <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=1&did=1680399571&SrchMode=1&sid=2&Fmt=3&VInst=PRO&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1271605267&clientId=45149>

²⁰² Lettre from jazz at Lincoln Center. The Rhythm Road, American Music Abroad. Dostupné na http://www.jalc.org/theroad/about_letterfromjalc.asp [cit. 25. června 2010]

Wynton Marsalis.²⁰³ Hudbu obecně můžeme považovat za vhodný „nástroj kulturní diplomacie a vzájemné kulturní výměny“, jelikož představuje „mezinárodní jazyk“ a může fungovat jako účinný „prostředek k odbourávání bariér mezi národy a budování mostů mezi nimi“.²⁰⁴

4.4 Uvedení opery *Castor et Pollux* J.-Ph.Rameaua v ND v Praze

Jak bylo již uvedeno ve třetí kapitole, významným nástrojem kulturní diplomacie je činnost kulturních center dané země v zahraničí. V následujícím příkladě se zaměříme na jeden z příkladů činnosti Francouzského institutu v Praze, konkrétně na projekt Národního divadla v Praze ve spolupráci s Francouzským institutem v Praze.

Francouzský institut v Praze²⁰⁵ prezentuje Francii mimo jiné podporou kulturních aktivit souvisejících s prezentací francouzské kultury a tyto aktivity zařazuje na program svých kulturních akcí. 24. června 1999 byla ve Stavovském divadle v Praze²⁰⁶ poprvé uvedena opera francouzského barokního skladatele Jeana-Philippe Rameaua²⁰⁷ *Castor et Pollux*²⁰⁸. Nastudování a provedení opery se odehrávalo ve spolupráci Národního divadla s Francouzským institutem v Praze.

Obr. 12 a 13: Inscenace Rameauovy opery *Castor et Pollux* ve Stavovském divadle v Praze

209

210

²⁰³ Schneider, Cynthia P.: *Diplomacy That Works: Best Practices in Cultural Diplomacy*. Center for Arts and Culture 2003. s. 9. Dostupné na http://ccges.apps01.yorku.ca/old-site/IMG/pdf/03_Schneider.pdf

²⁰⁴ Simonyi, A.: *Cold War Diplomacy: A Tribute to the Jazz Ambassadors*. Berlin: ICD-World Without Walls congress, 7. listopadu 2009.

²⁰⁵ Francouzský institut. <http://www.ifp.cz/?lang=fr>

²⁰⁶ Národní divadlo. <http://www.narodni-divadlo.cz/>

²⁰⁷ Jean-Philippe Rameau (1683, Dijon, Francie -1764, Paříž, Francie) byl jeden z nejdůležitějších francouzských skladatelů a teoretiků hudby barokní éry. Byl nástupcem slavného skladatele Jeana-Baptiste Lullyho jako dominantní skladatel francouzské opery.

²⁰⁸ Opera *Castor et Pollux* je tragickou operou o prologu a pěti jednáních na libreto Pierre-Josepha Bernarda, jež zpracovává antický příběh bratrů Castora a Polluxe.

²⁰⁹ http://programy.sms.cz/kultura/praha_1/stavovske_divadlo/castor_et_pollux/fotogalerie

Na inscenaci barokní opery se podíleli jak čeští, tak francouzští umělci. Inscenační tým byl tvořen mezinárodně. Hudební nastudování bylo svěřeno do rukou českého dirigenta Tomáše Hály a režie do rukou francouzského režiséra amerického původu Eugène Greena. Za scénu nesl zodpovědnost Belgičan André Lebacqz, za kostýmy Angličanka Marina Harrington a za osvětlení a stroje Francouz Pierre Bouillon. Choreografie se ujal Francouz Marc Leclercq. Pěvecké obsazení opery bylo tvořeno českými a francouzskými pěvci, mezi nimiž i přední francouzská pěvkyně Isabelle Poulenc. Roli Castora ztělesnil polský zpěvák Adam Zduńkowski. Orchestr Musica Florea byl složen z českých, slovenských a německých hráčů. Notový materiál zapůjčil k provedení francouzský orchestr Les Arts Florissants pod vedením Williama Christie. Celá opera byla nastudována ve francouzském originále v dobové výslovnosti.²¹¹

Pražská inscenace Rameauovy opery *Castor et Pollux* ve Stavovském divadle byla velkým úspěchem. Jednalo se o jedinečný projekt, jež byl odměněn cenou Českého hudebního fondu jako nejlepší hudební projekt roku 1999. Opera byla na programu Stavovského divadla až do roku 2002, během této doby se odehrálo 18 repríz.²¹²

Obr. 14: Inscenace Rameauovy opery *Castor et Pollux* ve Stavovském divadle v Praze

213

²¹⁰ http://programy.sms.cz/kultura/praha_1/stavovske_divadlo/castor_et_pollux/fotogalerie

²¹¹ Rozhovor s Tomášem Hálou, dirigentem Národního divadla v Praze, 20. 4. 2010

²¹² Rozhovor s Tomášem Hálou, dirigentem Národního divadla v Praze, 20. 4. 2010

²¹³ http://programy.sms.cz/kultura/praha_1/stavovske_divadlo/castor_et_pollux/fotogalerie

Čeští umělci a publikum měli možnost poznat dílo významného francouzského skladatele, s jehož hudbou se v českém hudebním světě zřídka kdy setkáváme. Francouzští umělci měli možnost navázat spolupráci s českými umělci a naopak. Projekt uvedení opery *Castor et Pollux* na českou hudební scénu je tedy příkladem akce na úrovni mezinárodní kulturní spolupráce na evropské půdě, v rámci níž měli účastníci projektu včetně publika ve Stavovském divadle možnost vzájemného mezikulturního poznání. Projekt přispěl jednoznačně k podpoře vzájemného poznávání různých kultur a komunikace mezi nimi, což představuje perspektivu pro pozitivní vývoj na poli mezinárodních vztahů.

5. The West-Eastern Divan Orchestra Daniela Barenboima (Případová studie)

The West-Eastern Divan Orchestra je jedním z příkladů jak lze na platformě kultury a na základě vzájemné spolupráce dosáhnout v rámci dané skupiny složené z příslušníků dvou národů, jež vůči sobě chovají averzi, snížení napětí a vzájemného porozumění. Projekt je podporován soukromými osobami a španělskou Junta de Andalucia, autonomní regionální vládou Andalusie pod vedením Manuela Chavese. Na projektu The West-Eastern Divan Orchestra si lze povšimnout jak přímé interakce, tedy fyzické setkávání a spolupráce příslušníků dvou národů, mohou pozitivně ovlivňovat interakce nepřímé, tedy formování smýšlení o obou národech navzájem.

Obr. 15: West-Eastern Divan Orchestra pod taktovkou Daniela Barenboima
(Koncert v Teatro de la Maestranza v Seville, Srpen 2009)

214

Následující část práce se zaměří nejprve na objasnění vzniku The West-Eastern Divan Orchestra a stručnou historii tohoto útvaru, další část práce se bude zabývat myšlenkami pojíajícími se s tímto orchestrem a jejich návazností na mezinárodní vztahy.

²¹⁴[http://www.danielbarenboim.com/index.php?id=4&tx_cegallery_pi1\[album\]=11&tx_cegallery_pi1\[apage\]=1&cHash=ea396044e9](http://www.danielbarenboim.com/index.php?id=4&tx_cegallery_pi1[album]=11&tx_cegallery_pi1[apage]=1&cHash=ea396044e9)

5.1 Vznik a historie *The West-Eastern Divan Orchestra*²¹⁵

The West-Eastern Divan Orchestra byl založen uznávaným dirigentem a klavíristou židovského původu Danielem Barenboimem a palestinsko-americkým intelektuálem Edwardem Saidem. Název „West-Eastern Divan“ se vztahuje ke stejnojmenné sbírce básní německého básníka Johanna Wolfganga Goetheho. Zakladatelé orchestru zvolili tento název, jelikož právě Goethe, který se začal ve věku šedesáti let učit arabsky, byl jedním z prvních Němců, jež projevíli zájem o cizí země.

Cesta vedoucí k vytvoření The West-Eastern Divan Orchestra se započala v roce 1999, kdy došlo k zorganizování workshopu pro mladé hudebníky z Izraele a různých zemí Blízkého a Středního východu s cílem kombinovat studium hudby a hudební rozvoj účastníků s jejich vzájemným porozuměním a sdílením společných hodnot. První setkání se konala ve Výmaru a v Chicagu, teprve až v roce 2002 bylo ustanoveno sídlo orchestru v Seville díky institucionální a finanční podpoře Junta de Andalucia. Od této doby se orchestr schází v Seville každé léto.

The West-Eastern Divan Orchestra se účastní rovněž mezinárodních koncertních turné. Od svého založení v roce 1999 orchestr vystoupil v několika evropských zemích (Španělsku, Německu, Velké Británii, Francii a ve Švýcarsku) a v Severní i Jižní Americe (USA, Argentíně, Uruguay a v Brazílii). V srpnu roku 2003 se představil orchestr poprvé v arabské zemi koncertem v marockém Rabatu a v roce 2005 orchestr vystoupil poprvé na Blízkém východě na koncertě v palestinském Ramallahu. Mezi další významné koncertní síně prostory, v nichž se orchestr představila patří mimo jiné Hagia Eirene Museum v Istanbulu, Salle Pleyel v Paříži, Philharmonic Hall v Berlíně, Teatro alla Scala v Miláně, Carnegie Hall v New Yorku, Konzervatoř Čajkovského v Moskvě, Plaza Mayor v Madridu či Teatro Colón v Buenos Aires. V prostorách General Assembly Hall OSN v New Yorku se v roce 2006 konal koncert na počest generálního tajemníka OSN Kofiho Annana. The West-Eastern Divan Orchestra se rovněž pravidelně objevuje na rozličných prestižních festivalech jako například Lucernský festival, BBC Proms a Salzburský festival. 5. ledna 2010 se orchestr představil také v Národním divadle katarského Doha na pozvání tamního ministerstva

²¹⁵ The West-Eastern Divan Orchestra story [online]. The Cogut Center for the Humanities. Brown University [cit. 1. dubna 2010]. Dostupné na www.brown.edu/Departments/Humanities_Center/events/orchestrabio.html <http://www.west-eastern-divan.org/> [cit. 1. dubna 2010]

kultury (Ministry of Culture, Arts and Heritage), čímž dochází k rozšiřování aktivit orchestru v zemích, odkud umělci pocházejí.

The West-Eastern Divan Orchestra vydal rovněž několik velmi úspěšných CD a DVD. Dokumentární film „Knowledge is the Beginning“ získal několik mezinárodních filmových ocenění mezi nimiž i International Emmy v roce 2006.

5.2 *Myšlenky pojící se k The West-Eastern Divan Orchestra a návaznost na mezinárodní vztahy*

Ústřední myšlenkou The West-Eastern Divan Orchestra je hledání vzájemného porozumění a spolupráce mezi lidmi dvou kultur, jež vůči sobě stojí v pozici rivalů. Společného jmenovatele a platformu k hledání porozumění mezi těmito lidmi představuje hudba. The West-Eastern Divan Orchestra není tedy jen hudebním projektem, ale představuje rovněž fórum pro dialog a zamyšlení nad palestinsko-izraelským problémem. Na základě mezikulturních kontaktů navázaných mezi umělci by projekt mohl hrát základní úlohu v překonávání politických a kulturních odlišností mezi zeměmi, jež jsou v orchestru zastoupeny. Orchester a spolupráce mezi umělci může sloužit jako model fungování demokracie a civilizovaného soužití mezi všemi účastníky. Hudba samozřejmě sama o sobě nemůže vyřešit arabsko-izraelský konflikt, avšak může sehrát důležitou roli skrze podněcování lidí ke vzájemné spolupráci a poznávání sebe navzájem. Důležitým aspektem, který prostupuje všechny semináře je porozumění, že vojenská síla k rozřešení konfliktu nepřispěje.²¹⁶

V rozhovoru pro BBC v Jeruzalémě Daniel Barenboim představuje hlavní myšlenky a význam The West-Eastern Divan Orchestra a odpovídá na dotazy publika. Barenboim rovněž objasňuje spojitost mezi hudbou a vztahem mezi jedinci různých kultur a názorů.

Dle Barenboima každý hráč jak v komorním, tak v symfonickém orchestru musí dokázat současně zvládnout dvě činnosti, a to dokázat vyjádřit sám sebe, jinak by nepřispěl nijak k celkovému hudebnímu prožitku, a zároveň naslouchat ostatním hráčům. Umění orchestrálního či komorního hraní je uměním současného hraní a poslouchání. A to je hlavním důvodem vytvoření The West-Eastern Divan Orchestra.

²¹⁶ The West-Eastern Divan Orchestra story [online]. The Cogut Center for the Humanities. Brown University [cit. 1. dubna 2010]. Dostupné na www.brown.edu/Departments/Humanities_Center/events/orchestrabio.html

Dle názoru Edwarda Saida není odloučení obou národů a jejich neinformovanost o sobě navzájem řešením žádného problému, který je rozděluje. Na základě spolupráce v rámci orchestru chtěli Barenboim a Said podpořit dialog mezi oběma národy a pokusit se najít společnou základnu. Mladí arabští a izraelští umělci mají tak v orchestru příležitost spolupracovat na věci (v tomto případě hudba), jež je jejich společným zájmem. Univerzální metafyzický jazyk hudby se tedy stává pojítkem mezi umělci různých kultur, jedná se o jazyk neustálého dialogu. Skrze hudbu tak můžeme dle Barenboima vytvořit alternativní společenský model, praktickou Utopii, ze kterého se můžeme poučit o tom, jak se svobodně vyjadřovat a zároveň naslouchat ostatním. The West-Eastern Divan Orchestra sám o sobě nepřinese dle Barenboima mír, avšak může přinést porozumění. Může vzbudit zvědavost a možná také odvahu vyslechnout pojetí druhé zúčastněné strany a eventuelně uznat jeho legitimitu, což je hlavní myšlenkou celého projektu. Barenboim v rozhovoru podotýká, že francouzská revoluce přinesla společnosti tři důležité myšlenky, svobodu, rovnost a bratrství. Umělci obou kultur mají svobodu rozhodnout se, zda se projektu zúčastní či ne. Všichni účastníci získávají automaticky rovnost, jelikož hudba nabízí každému stejné možnosti nehledě na rasu, pohlaví, národnost či náboženství. Slovy Daniela Barenboima: „Při provedení Beethovenovy symfonie jsou si všichni rovni“.²¹⁷

Při příležitosti vystoupení The West-Eastern Divan Orchestra v Ramallahu, vzešly z řad místního obyvatelstva dotazy, jak je možno sledovat Izraelce, Palestince a další Araby hrající společně v jednom orchestru, když v okolí jsou přítomny izraelské tanky a daná situace je neakceptovatelná. Daniel Barenboim reaguje na tento argument citací Edward Saida, podle něhož byl projekt zformován spíše pro humanistické než politické důvody a na předpokladu, že neznalost a neinformovanost nejsou strategií pro trvalé přežívání obou národů. Jestliže se Palestinci a ostatní Arabové setkají s Izraelci na platformě hudby, bude základní myšlenka, tedy myšlenka rovnosti, jež v politickém životě chybí, automaticky již daností. Proto se může platforma hudby stát základem pro uvědomění si skutečnosti, že rovnost a schopnost vést dialog v hudbě může vést k hledání cest jak dosáhnout téhož i mimo hudbu. Hudba v tomto případě není vyjádřením toho, jaký život je, ale vyjádřením toho, jaký by život mohl být či jakým by se mohl stát. Hudba by sama o sobě neměla být použita pro politické či jiné účely.

²¹⁷ Interview with Daniel Barenboim: Meeting in Music [online]. BBC Reith Lectures 2006 [cit. 1. dubna 2010]. Dostupné na www.bbc.co.uk/radio4/reith2006/lecture4.shtml#top

Daniel Barenboim zdůrazňuje, že ačkoli není možné tvořit hudbu skrze politiku, politické myšlení by však mohlo být pozitivně ovlivněno skrze hudbu.²¹⁸

5.3 Barenboim-Said Foundation²¹⁹

Během šestého konání projektu the West-Eastern Divan Workshop v roce 2004 ustanovilo regionální ministerstvo kultury autonomní regionální vlády Andalusie pod vedením Manuela Chavese nadaci Barenboim-Said Foundation. Sevilla se tak stala nejen sídlem orchestru, ale také sídlem nadace.

Cíle nadace jsou následující:

- Podporovat duch míru, dialogu a usmíření především skrze hudbu. V tomto duchu se nese i historie mírumilovné koexistence různých kultur v oblasti Andalusie po celá staletí.
- Podporovat hudební vzdělání založené na principu, že hudbu nelze izolovat od společnosti.
- Přípravovat a podporovat vzdělávací projekty v oblasti hudby v Andalusii, Izraeli, Palestině a v dalších arabských zemích.

Činnost nadace Barenboim-Said Foundation (Fundación Barenboim-Said) je doplněna nadací Barenboim-Said Foundation USA rovněž vzniklou v roce 2004 a nadací Daniel Barenboim Foundation vzniklou v roce 2008. Všechny tři nadace spolupracují při získávání prostředků na organizaci workshopů a turné orchestru, ale také na rozvoji rozličných vzdělávacích projektů v oblasti hudby v Izraeli, Palestině a ve Španělsku. Zdůrazňuje se především, že projekt nemá žádnou spojitost s politikou, oficiálními vládami a rozličnými politickými řešeními arabsko-izraelského konfliktu.

²¹⁸ Interview with Daniel Barenboim: Meeting in Music [online]. BBC Reith Lectures 2006 [cit. 1. dubna 2010]. Dostupné na www.bbc.co.uk/radio4/reith2006/lecture4.shtml#top

²¹⁹ Barenboim-Said Foundation [online]. The Cogut Center for the Humanities. Brown University [cit. 1. dubna 2010]. Dostupné na www.brown.edu/Departments/Humanities_Center/events/barenboimfdn.html

Závěrem k projektu Daniela Barenboima a Edwarda Saida je třeba zdůraznit, že kultura bez pochyby přispívá k navázání kontaktu mezi lidmi různých národností a může přispět k lepšímu vzájemnému porozumění v prostředí rovnosti a spravedlnosti pro všechny. The West-Eastern Divan Orchestra tak představuje alternativní model k současné situaci na Blízkém východě.

Daniel Barenboim byl za své snahy odměněn různými oceněními jako například Hessische Friedenspreis a Goethe-Medal v roce 2007. V roce 2007 jmenoval generální tajemník OSN Ban Ki Moon Daniela Barenboima poslem míru OSN (UN messenger of peace) a v roce 2009 získal Daniel Barenboim ocenění Moses Mendelssohn Medal za jeho přispění k toleranci a mezinárodnímu porozumění.²²⁰

²²⁰ www.west-eastern-divan.org [cit. 1. dubna 2010]

Závěr

Závěrem můžeme konstatovat, že mezi kulturou a politikou existuje silná korelace. Historie dokazuje, že kulturní výměna šla vždy ruku v ruce s mezinárodními vztahy a že kultura sloužila vždy k reprezentaci vlastní země, jako prostředek k prosazení moci a také jako prostředek k porozumění ostatních národů. Vzhledem k neustále probíhající globalizaci, ke stále hustšímu střetávání obyvatel různých národů, zvyklostí a kultur a k stále rostoucímu významu veřejného mínění ve světovém měřítku, význam kultury a kulturní diplomacie v současné době roste. Tvrdá moc rovněž není jediným, ani nejdůležitějším nástrojem zahraniční politiky, stále rostoucím význam je přikládán moci měkké, jež by měla být podle Josepha S. Nye Jr. kombinována v efektivní míře s mocí tvrdou. Významný nástroj měkké moci představuje právě kultura a kulturní diplomacie.

Hlavním cílem práce bylo zhodnocení kulturní diplomacie jako nástroje mezinárodní politiky a zhodnocení účinnosti kulturní diplomacie jako nástroje mezinárodní politiky v praxi. Uvedené příklady kulturní diplomacie a případová studie nás vedou k závěru, že kultura představuje nezanedbatelný nástroj mezinárodní politiky, jež by neměl být podceňován.

Vliv kultury a kulturní diplomacie na vytvoření obrazu o daném státu v zahraničí a jako prostředku k ovlivnění zahraniční veřejnosti je nesporný. Jak je popsáno v druhé kapitole, kulturní diplomacie jakož jedna ze součástí veřejné diplomacie nabývá na významu v souvislosti s rozšiřováním demokracie, exploze v oblasti médií a vzrůstu významu veřejného mínění. Rovněž události z 11. září 2001 přispěly k zamyšlení nad významem veřejné diplomacie a potažmo kulturní diplomacie jako jedné z jejích složek. Příklad jazzových ambasadorů ve čtvrté kapitole nás vede k uvědomění, že kultura či jistá složka kultury dané země, v tomto případě jazzová hudba ve Spojených státech amerických, přispívá nemalou měrou k formování názoru a obrazu dané země v ostatních zemích, v našem případě zejména v zemích sovětského bloku. Kulturní diplomacie by tedy neměla být jako nástroj zahraniční politiky podceňována, čímž potvrzujeme první základní hypotézu práce, a to, že kultura a kulturní diplomacie představují důležité nástroje zahraniční politiky.

Kultura a kulturní diplomacie tvořily vždy podstatný prvek při formování vztahu mezi státy jak ukazují některé historické příklady kulturní diplomacie a historický vývoj kulturní diplomacie popsán ve třetí kapitole. Na význam kultury a kulturní diplomacie při formování vztahu mezi státy poukazuje rovněž příklad „Uvedení opery *Castor et Pollux* J.-Ph. Rameaua v Národním divadle v Praze“ zpracovaný ve čtvrté kapitole. Projekt uvedení opery *Castor et Pollux* na českou hudební scénu je příkladem akce na úrovni mezinárodní kulturní spolupráce na evropské půdě, v rámci níž měli účastníci projektu včetně publika ve Stavovském divadle možnost vzájemného mezikulturního poznání. Projekt přispěl jednoznačně k podpoře vzájemného poznávání různých kultur a komunikace mezi nimi, což představuje perspektivu pro pozitivní vývoj vztahů mezi zúčastněnými zeměmi a rovněž pro pozitivní vývoj na poli mezinárodních vztahů obecně. Uvedené příklady potvrzují druhou základní hypotézu, a to, že kultura a kulturní diplomacie hrají významnou úlohu při formování vztahů mezi státy.

Příklad koncertu New Yorské filharmonie v Severní Koreji uvedený ve čtvrté kapitole poukazuje na možný vliv kultury a kulturní diplomacie v procesu usmiřování napjatých vztahů mezi státy, v našem případě mezi Spojenými státy americkými a Severní Koreou. Koncert New Yorské filharmonie se v Pchjongjangu uskutečnil v době uvolňování napětí mezi Spojenými státy americkými a Severní Koreou v letech 2007-2008. V dalším období sice došlo k opětovnému ochlazení vztahů mezi těmito státy, avšak tímto význam uskutečnění koncertu neklesá. Faktem zůstává, že obyvatelé Severní Koreji měli díky koncertu a jeho rozhlasovému a televiznímu vysílání možnost setkat se s částí kultury, jež je pro ně jinak těžko dostupná. Lepší vzájemné poznání, k němuž kulturní aktivity značně přispívají, může v dalším období usnadnit vývoj vztahů mezi oběma státy.

Potvrzením vlivu kultury a kulturní diplomacie jako prvotního prostředku k navázání či znovunavázání vztahu mezi státy je příklad ping-pongové diplomacie zpracovaný ve čtvrté kapitole. Tzv. ping-pongová diplomacie stála v sedmdesátých letech na počátku procesu usmiřování americko-čínských vztahů, jež byly na více než dvě desetiletí téměř přerušeny. K usmiřování vztahů mezi Spojenými státy americkými a Čínskou lidovou republikou by pravděpodobně došlo později, avšak ping-pongová diplomacie daný proces usnadnila a urychlila. Uvedený příklad potvrzuje druhou hypotézu o významu kultury a kulturní diplomacie při formování vztahů mezi státy.

Kultura a kulturní diplomacie může fungovat rovněž jako prostředek k udržování vztahů mezi státy alespoň na minimální úrovni v době napjatých vztahů

mezi danými státy. Příkladem popsaným ve třetí kapitole je vztah Velké Británie a Íránu, kde zvolení Mahmouda Ahmadinejada íránským prezidentem v roce 2005 přispělo ke zhoršení vztahu mezi oběma zeměmi. Britské kulturní instituce však ve spolupráci s Íránem nadále pokračují, čímž udržují dveře mezi oběma zeměmi otevřené. Stejně tak Museum of Modern Arts v New Yorku pokračovalo ve spolupráci s venezuelskými muzei navzdory napětí, jež panovalo mezi Washingtonem a venezuelským prezidentem Hugo Chavezem. Tyto příklady potvrzují skutečnost, že kulturní vztahy bývají trvalejší než vztahy politické, a právě proto může kultura představovat významný element rovněž pro rozvoj vztahů politických. Dané příklady jsou rovněž potvrzením druhé hypotézy.

O skutečnosti, že kultura a kulturní diplomacie může fungovat jako prostředek k rozrušování ideologie v dané zemi či zemích, jsme se přesvědčili ve čtvrté kapitole na příkladu působení amerických jazzových ambasadorů a kulturní diplomacie v době studené války. Jazzová hudba a jazzoví ambasadoři sehráli v době studené války nezanedbatelnou úlohu v kontextu ideologického soupeření mezi západním a východním blokem. Do sovětského bloku s sebou jazzová hudba přinášela skrytý prvek svobody, který sovětský systém nerespektoval. Kladným přijímáním jazzové hudby tak dávali obyvatelé sovětského bloku najevo svůj nesouhlas s místním politickým režimem a ideologií a Spojeným státům americkým se tímto způsobem úspěšně dařilo dokazovat převahu západní ideologie a systému na ideologii a systémem Sovětského svazu. Jazzová hudba, jež do zemí sovětského bloku pronikla skrze americké jazzové ambasadory, se tak podílela jako jedna ze složek kultury na rozrušování ideologie sovětského bloku a v rámci širších společenských, politických a ekonomických procesů byla zajisté jednou ze součástí mozaiky, jež vedly na přelomu osmdesátých a devadesátých let k desintegraci sovětského bloku. Daný příklad je potvrzením první hypotézy o důležitosti kultury a kulturní diplomacie jako nástrojů zahraniční politiky.

Případová studie „The West-Eastern Divan Orchestra Daniela Barenboima“ poukazuje na potenciál kultury a kulturní diplomacie jako prostředku k nastolení či udržování míru v krizových oblastech postižených konfliktem. The West-Eastern Divan Orchestra je jedním z příkladů jak lze na platformě kultury a na základě vzájemné spolupráce dosáhnout v rámci dané skupiny složené z příslušníků dvou národů, jež vůči sobě chovají averzi, snížení napětí a vzájemného porozumění. Na projektu The West-Eastern Divan Orchestra si lze rovněž povšimnout jak přímé interakce, tedy fyzické setkávání a spolupráce příslušníků dvou národů (zde Izraelců a Palestinců), mohou

pozitivně ovlivňovat interakce nepřímé, tedy formování smýšlení o obou národech navzájem. Na základě mezikulturních kontaktů navázaných mezi umělci by projekt mohl hrát základní úlohu v překonávání politických a kulturních odlišností mezi oběma zeměmi. Orchestr a spolupráce mezi umělci může sloužit jako model fungování demokracie a civilizovaného soužití mezi všemi účastníky. Hudba samozřejmě sama o sobě nemůže vyřešit arabsko-izraelský konflikt, avšak může sehrát důležitou roli skrze podněcování lidí ke vzájemné spolupráci a poznávání sebe navzájem. Platforma hudby se může stát základem pro uvědomění si skutečnosti, že rovnost a schopnost vést dialog v hudbě může vést k hledání cest jak dosáhnout téhož i mimo hudbu. Skrze hudbu tak můžeme dle Barenboima vytvořit alternativní společenský model, praktickou Utopii, ze kterého se můžeme poučit o tom, jak se svobodně vyjadřovat a zároveň naslouchat ostatním. The West-Eastern Divan Orchestra sám o sobě nepřinese dle Barenboima mír, avšak může přinést porozumění a ochotu ke spolupráci. Uvedená případová studie ověřuje třetí základní hypotézu, a to, že kultura a kulturní diplomacie sehrávají nezanedbatelnou úlohu v rámci preventivní diplomacie a při urovnávání konfliktů v krizových oblastech.

Příklady a případová studie uvedené v práci vedly ve většině případů k potvrzení stanovených základních hypotéz zmíněných v úvodu práce. Kultura a kulturní diplomacie představují bezesporu významný nástroj mezinárodní politiky, jakožto důležité součásti měkké moci. Specifickou úlohu v tomto ohledu má hudba. Lze ji chápat jako mezinárodní jazyk, což ji staví do role významného nástroje kulturní diplomacie samotné. Jak potvrdily příklady a případová studie v práci uvedené, hudba může sloužit jako jeden z prostředků k odbourávání bariér mezi lidmi a jako most mezi nimi.

Seznam použitých zdrojů

Rozhovory:

Interview with Daniel Barenboim: Meeting in Music [online]. BBC Reith Lectures 2006 [cit. 1. 4. 2010]. Dostupné na www.bbc.co.uk/radio4/reith2006/lecture4.shtml#top

Joseph Nye on Smart Power. Harvard Kennedy School Insight Interview 2008. Dostupné na http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/18419/joseph_nye_on_smart_power.html?breadcrumb=%2Fexperts%2F3%2Fjoseph_s_nye%3Fpage%3D4 [7. 4. 2010]

How Soft is Smart. Joel Whitney interviews Joseph Nye. Guernica, october 2008. Dostupné na www.guernicamag.com/interviews/777/how_soft_is_smart_1/ [11. 4. 2010]

Rozhovor s Tomášem Hálou, dirigentem Národního divadla v Praze, 20. 4. 2010.

Odborné publikace:

Holden, J., Bound, K., Briggs, R., Jones, S.: Cultural Diplomacy [online]. London: Demos 2007. Dostupné na www.demos.co.uk/files/Cultural%20diplomacy%20-%20web.pdf?1240939425 [17. 4. 2010]

Kissinger, H.: Diplomacy. New York: Touchstone Book 1994.

Melissen, J.: „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“ [online]. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael 2005. Dostupné na: http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf [27. 4. 2010]

Peterková, J.: Veřejná diplomacie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2008.

Schneider, Cynthia P.: Cultural Diplomacy: Hard to Define, But You'd Know It If You Saw It. In: Berger, M. et al.: Bridge the Gap or Mind the Gap? Culture in Western-Arab Relations. The Hague: Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', January 2008. Dostupné na http://www.clingendael.nl/publications/2008/20080100_cdsp_paper_berger.pdf [13. 5. 2010]

Tomalová, Eliška. Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2008.

Dokumenty:

Cultural diplomacy - The Linchpin of Public Diplomacy. Report of the Advisory Committee on cultural Diplomacy, U.S. Department of State, September 2005. Dostupné na <http://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf> [7. 4. 2010]

Státní kulturní politika České republiky 2009-2014. Praha: Ministerstvo kultury 2009. Dostupné na <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf> [9. 6. 2010]

The United States Information Agency: A Commemoration. Dostupné na <http://dosfan.lib.uic.edu/usia/abtusia/commins.pdf> [25. 6. 2010]

Články a studie:

Anholt, S.: The Importance of national reputation. Foreign and Commonwealth Office. Dostupné na: <http://www.fco.gov.uk/en/about-us/publications-and-documents/publications1/pd-publication/national-reputation> [9. 4. 2010]

Books And Arts: Soft power and a rapturous ovation, Cultural diplomacy. The Economist. London: Mar 1, 2008. Vol. 386, Iss. 8569, pg. 94. Dostupné na <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=10&did=1440247901&SrchMode=1&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1271604786&clientId=45149> [7. 5. 2010]

Cummings, Milton C. Jr.: Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey. Washington, D.C: Center for Arts and Culture 2003.

Fisher, A.: A story of engagement: The British Council 1934-2009. Counterpoint. Dostupné na <http://www.britishcouncil.org/new/PageFiles/5236/A%20Short%20History%20of%20the%20British%20Council%202009.pdf> [8. 5. 2010]

Fulbright, J. William: Open Doors, Not Iron Curtain. In: Schneider, Cynthia P.: Diplomacy That Works: Best Practices in Cultural Diplomacy. Center for Arts and Culture 2003. Dostupné na http://ccges.apps01.yorku.ca/old-site/IMG/pdf/03_Schneider.pdf [7. 6. 2010]

Huntington, S.: The Clash of Civilizations. Foreign Affairs, summer 1993. Dostupné na <http://history.club.fatih.edu.tr/103%20Huntington%20Clash%20of%20Civilizations%20full%20text.htm> [10. 6. 2010]

Iriye, A: „Cultural relations and policies“. Encyclopedia of American Foreign Policy. New York, January 2002. Dostupné na <http://www.highbeam.com/doc/1G2-3402300040.html> [7. 4. 2010]

Kaplan, F.: When Ambassadors Had Rhythm. The New York Times, June 2008. Dostupné na http://www.nytimes.com/2008/06/29/arts/music/29kapl.html?_r=1 [18. 6. 2010]

Melissen, J.: Options for Public Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations Clingendael. Dostupné na <http://www.clingendael.nl/publications/?id=6894> [13. 4. 2010]

Melissen, J.: Public Diplomacy between Theory and Practice. Dostupné na http://www.clingendael.nl/publications/2006/20061200_cdsp_paper_melissen.pdf [7. 4. 2010]

Melissen, J.: Reflections on Public Diplomacy today. Dostupné na http://www.clingendael.nl/publications/2006/20060206_cdsp_online_melissen.pdf [7. 4. 2010]

North Korea's Nuclear Program. The New York Times, June 2010. Dostupné na http://topics.nytimes.com/top/news/international/countriesandterritories/northkorea/nuclear_program/index.html [27. 6. 2010]

North Koreans Welcome Symphonic Diplomacy. The New York Times, February 2008. Dostupné na <http://www.nytimes.com/2008/02/27/world/asia/27symphony.html> [22. 6. 2010]

NY Philharmonic in North Korea. BBC News, February 2008. Dostupné na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7262409.stm> [26. 6. 2010]

Nye, Joseph S. Jr.: Soft Power, Hard Power and Leadership. Harvard Kennedy School, October 2006. Dostupné na http://www.hks.harvard.edu/netgov/files/talks/docs/11_06_06_seminar_Nye_HP_SP_Leadership.pdf [7. 5. 2010]

Philharmonic Agrees to Play in North Korea. The New York Times, December 2007. Dostupné na http://www.nytimes.com/2007/12/10/arts/music/10phil.html?_r=1 [21. 6. 2010]

Schneider, Cynthia P.: Diplomacy That Works: Best Practices in Cultural Diplomacy. Center for Arts and Culture 2003. Dostupné na http://ccges.apps01.yorku.ca/old-site/IMG/pdf/03_Schneider.pdf [7. 6. 2010]

Simonyi, A.: Cold War Diplomacy: A Tribute to the Jazz Ambassadors [Online]. Berlin: ICD-World Without Walls congress, 7. listopadu 2009. Dostupné na <http://www.culturaldiplomacy.org/culturaldiplomacynews/index.php?Cold-War-Diplomacy-A-Tribute-to-the-Jazz-Ambassadors> [13. 4. 2010]

Soft Power: China and India. BBC World Service, Aprile 2010. Dostupné na http://www.bbc.co.uk/worldservice/documentaries/2010/04/100422_the_power_of_attraction_part_one.shtml [7. 6. 2010]

Tomlinson, J.: Globalization and Culture. IAPS 2006. s. 1-2. Dostupné na <http://www.nottingham.edu.cn/resources/documents/A1OGZAVA.pdf> [22. 6. 2010]

United States: Perfect pitch, Musical diplomacy. The Economist. London: 18. dubna 2009. Vol. 391, Iss. 8627, s. 32. Dostupné na <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=1&did=1680399571&SrchMode=1&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1271605267&clientId=45149> [1. 5. 2010]

Wakin, Daniel J.: Philharmonic agrees to play in North Korea. The New York Times, December 2007. Dostupné na http://www.nytimes.com/2007/12/10/arts/music/10phil.html?_r=1 [27. 5. 2010]

Internetové zdroje:

L'Alliance française dans le monde. Alliances françaises République Tchèque. Dostupné na <http://www.alliancefrancaise.cz/-L-Alliance-francaise-dans-le-monde,22-.html> [22. 6. 2010]

Americko-čínské deténce 1969-1972. Dostupné na <http://studena.valka.cz/detente1.htm> [15. 4. 2010]

Barenboim-Said Foundation [online]. The Cogut Center for the Humanities. Brown University [1. 4. 2010]. Dostupné na www.brown.edu/Departments/Humanities_Center/events/barenboimfdn.html

CampusFrance, l'agence national pour la promotion de l'enseignement supérieur français à l'étranger. CampusFrance. Dostupné na <http://www.campusfrance.org/fr/b-agence/agence01.htm> [22. 6. 2010]

CulturesFrance. Dostupné na <http://www.culturesfrance.com/> [22. 6. 2010]

Culture and Public Diplomacy in America, India, China and Britain. Institute for Cultural Diplomacy, červen 2008. Dostupné na http://www.culturaldiplomacy.org/culturaldiplomacynews/index.php?aid=440#_ednref17 [28. 6. 2010]

Cultural diplomacy in mind, India plans 15 centers in 2 years. The Hindu, prosinec 2009. Dostupné na <http://beta.thehindu.com/arts/history-and-culture/article61729.ece> [12. 6. 2010]

Cultural Diplomacy-Definition. DIPLO. Dostupné na <http://textus.diplomacy.edu/textusBin/BViewers/oview/culturaldiplomacy/oview.asp?FilterTopic=%2F38139> [19. 5. 2010]

History. The Rhythm road, American Music Abroad. Dostupné na http://www.jalc.org/theroad/about_history.asp [25. 6. 2010]

Jaroslav Lev z Rožmitálu. Ministři a ministerstvo v historii. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Dostupné na http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/ministr/ministri_a_ministerstvo_v_historii/jaroslav_lev_z_rozmitalu.html [20. 6. 2010]

Le Sénat se penche sur la diplomatie culturelle de la France. Dostupné na <http://meridien.canalblog.com/archives/2008/10/05/10839892.html> [22. 6. 2010]

Lettre from jazz at Lincoln Center. The Rhythm Road, American Music Abroad. Dostupné na http://www.jalc.org/theroad/about_letterfromjalc.asp [25. 6. 2010]

Music for Cultural Diplomacy Program. Institute for Cultural Diplomacy [18. 6. 2010]. Dostupné na http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_programs_art_music

Missions, Actions, Moyens. Agence pour l'enseignement français à l'étranger. Dostupné na http://www.aefe.fr/textes.php/Missions_actions_moyens [22. 6. 2010]

Ping Pong Diplomacy, July 2004. Dostupné na <http://www.china.org.cn/english/features/olympics/100660.htm> [23. 6. 2010]

Program Erasmus. Národní agentura pro evropské vzdělávací programy. Dostupné na http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=34& [20. 6. 2010]

Qui sommes-nous? Organisation international de la francophonie. Dostupné na <http://www.francophonie.org/Qui-sommes-nous.html> [21. 6. 2010]

The Spread of American Popular Culture. World Public Opinion [18. 6. 2010]. Dostupné na http://www.americans-world.org/digest/global_issues/globalization/culture.cfm

United States Information Agency. Dostupné na <http://govinfo.library.unt.edu/npr/library/status/mission/musia.htm> [22. 6. 2010]

The West-Eastern Divan Orchestra story. The Cogut Center for the Humanities. Brown University [1. 4. 2010]. Dostupné na www.brown.edu/Departments/Humanities_Center/events/orchestrabio.html

What is cultural diplomacy?. Institute for Cultural Diplomacy. Dostupné na http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy [15. 4. 2010]

Další zdroje:

Centre for Arts and Culture,
http://www.artsusa.org/information_services/research/cultural_policy_listserv/default.asp

Daniel Barenboim, <http://www.danielbarenboim.com/>

Deutsche Schule Prag. <http://www.dsp-praha.org/>

Francouzský institut v Praze, <http://www.ifp.cz/-Institut-?lang=fr>

Institute for Cultural Diplomacy. Dostupné na
http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy

Národní divadlo v Praze, <http://www.narodni-divadlo.cz/>

The West-Eastern Divan Orchestra, <http://www.west-eastern-divan.org/>

Česko-italské jazykové gymnázium. <http://www.cijg.cz/index.php/aktuality>

Lycée Français de Prague. <http://www.lfp.cz/admin/>

Österreichisches Gymnasium Prag. <http://www.oesp.cz/de/index.php>

Al Jazeera. <http://english.aljazeera.net/>

ARTE. <http://www.arte.tv/fr/70.html>

BBC World Service. <http://www.bbc.co.uk/worldservice/>

CNN. <http://edition.cnn.com/>

France 24. <http://www.france24.com/en/>

RFI. <http://www.rfi.fr/>

TV5 Monde. <http://www.tv5.org/>

Seznam obrázků

Obr. 1: Koloběh veřejné diplomacie, Leonard, M.: Public Diplomacy [online]. London: The Foreign Policy Centre 2002, s. 8, <http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>

Obr. 2: Tři dimenze Veřejné diplomacie, Leonard, M.: Public Diplomacy [online]. London: The Foreign Policy Centre 2002, s. 10, <http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>

Obr. 3: Šestiúhelník kompetitivní identity, Anholt, S.: The Importance of national reputation. Foreign and Commonwealth Office, <http://www.fco.gov.uk/en/about-us/publications-and-documents/publications1/pd-publication/national-reputation>

Obr. 4: Darius Milhaud. Universal Edition. Dostupné na <http://www.universaledition.com/Darius-Milhaud/composers-and-works/composer/480>

Obr. 5: Prezident Nixon na návštěvě u čínského vůdce Mao Ce-tunga, 29. února 1972, http://cs.wikipedia.org/wiki/Pingpongov%C3%A1_diplomacie

Obr. 6: Koncert New Yorské filharmonie ve Velkém divadle v Pchjongjangu, http://www.nytimes.com/slideshow/2008/02/26/arts/20080227_CONCERT_SLIDESHOW_2.html

Obr. 7 a 8: New Yorská filharmonie pod taktovkou dirigenta Lorina Maazela v Pchjongjangu, http://www.nytimes.com/slideshow/2008/02/26/arts/20080227_CONCERT_SLIDESHOW_7.html
http://www.nytimes.com/slideshow/2008/02/26/arts/20080227_CONCERT_SLIDESHOW_4.html

Obr. 9: Duke Ellington, <http://r0ck0n.files.wordpress.com/2008/07/duke-ellington.jpg>

Obr. 10: The Dave Brubeck Quartet, http://www.freecdcovers.eu/public/foto_ps/dave_brubeck_quartet.jpg

Obr. 11: Louis Armstrong, http://www.starpulse.com/Music/Armstrong,_Louis/gallery/P52456p00735m9k4c/

Obr. 12 a 13: Inscenace Rameauovy opery Castor a Pollux ve Stavovském divadle v Praze, http://programy.sms.cz/kultura/praha_1/stavovske_divadlo/castor_et_pollux/fotogalerie
http://programy.sms.cz/kultura/praha_1/stavovske_divadlo/castor_et_pollux/fotogalerie

Obr. 14: Inscenace Rameauovy opery Castor a Polux ve Stavovském divadle v Praze, http://programy.sms.cz/kultura/praha_1/stavovske_divadlo/castor_et_pollux/fotogalerie

Obr. 15: West-Eastern Divan Orchestra pod taktovkou Daniela Barenboima (Koncert v Teatro de la Maestranza v Seville, Srpen 2009),

[http://www.danielbarenboim.com/index.php?id=4&tx_cegallery_pi1\[album\]=11&tx_cegallery_pi1\[apage\]=1&cHash=ea396044e9](http://www.danielbarenboim.com/index.php?id=4&tx_cegallery_pi1[album]=11&tx_cegallery_pi1[apage]=1&cHash=ea396044e9)

